

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

Факультет романо-германської
філології

Кафедра романської філології

**МОВНА ПОЛІТИКА ЩОДО МОВИ КЕЧУА В ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСІ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Цим підписом засвідчую, що
подані на захист рукопис та
електронний документ є
ідентичні
02.12.2025

студентки
групи МЛІСм-
1-24-1.4д
спеціальності 035
Філологія.

Мова і література
(іспанська)

Ганістрат Наталі Юріївни

Науковий керівник:

доктор філософії, доцент
кафедри романської
філології

Бахтіна Анна Олегівна

Допущено до захисту
Протокол засідання кафедри
романської філології
№ 10/2 від 13.11.2025 р.

Завідувач кафедри романської
філології, доктор філософії
_____ Анастасія КОПИТІНА

Анотація

Магістерська робота аналізує мову політику щодо мови кечуа в трьох країнах Латинської Америки: Болівії, Перу та Еквадорі, приділяючи особливу увагу її функціонуванню в сучасному політичному дискурсі. Дослідження розглядає історичні передумови мовної ситуації, правові механізми, що регулюють статус корінних мов, соціолінгвістичні моделі багатомовності та роль кечуа як інструменту політичної мобілізації та формування колективної ідентичності. Методологія поєднує соціолінгвістичний, інституційний, порівняльно-історичний підходи та аналіз дискурсу. У практичній частині проводиться детальний аналіз аудіовізуальних джерел – виступів політичних діячів, матеріалів ЗМІ та публічних комунікацій – які свідчать про реальне використання кечуа в державних, соціальних та протестних контекстах. Результати дозволяють виявити спільні тенденції та відмінності між мовною політикою трьох країн, визначити ступінь інституціоналізації кечуа та розкрити її функцію в сучасних політичних процесах. Дослідження підкреслює важливість корінних мов як чинника демократизації, соціальної інклюзії та міжкультурного діалогу в Латинській Америці.

Ключові слова: *мовна політика, кечуа, політичний дискурс, Болівія, Перу, Еквадор.*

Abstract

El trabajo de maestría analiza la política lingüística relacionada con el quechua en tres países de América Latina: Bolivia, Perú y Ecuador, con especial atención a su funcionamiento en el discurso político contemporáneo. El estudio examina los antecedentes históricos de la situación lingüística, los mecanismos legales que regulan el estatus de las lenguas originarias, los modelos sociolingüísticos del plurilingüismo y el papel del quechua como instrumento de movilización política y construcción de identidad colectiva. La metodología integra enfoques sociolingüísticos, institucionales, comparativo-históricos y de análisis del discurso. En la parte práctica se realiza un análisis detallado de fuentes audiovisuales – discursos de figuras políticas, materiales mediáticos y comunicaciones públicas – que evidencian el uso real del quechua en contextos estatales, sociales y de protesta. Los resultados permiten identificar tendencias comunes y diferencias entre las políticas lingüísticas de los tres países, determinar el grado de institucionalización del quechua y revelar su función dentro de los procesos políticos actuales. El estudio subraya la importancia de las lenguas originarias como factor de democratización, inclusión social y diálogo intercultural en América Latina.

Palabras clave: *política lingüística, quechua, discurso político, Bolivia, Perú, Ecuador.*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ	7
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	9
1.1. Історичні передумови мовної політики	9
1.2. Теоретичні засади мовної політики.....	11
1.3. Мовна політика Латинської Америки в історичному контексті 13	
РОЗДІЛ ІІ. СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В АНДІЙСЬКИХ КРАЇНАХ	16
2.1. Історичний розвиток іспанської мови в країнах Латинської Америци	16
2.2. Статус іспанської мови в країнах Латинської Америки у ХХІ столітті.....	28
2.3. Індіанські мови Латинської Америки: розвиток і статус	38
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ ІІІ. МОВА КЕЧУА В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ	48
3.1. Мова кечуа в політичному дискурсі Болівії	48
3.2. Мова кечуа в політичному дискурсі Перу.....	52
3.3. Мова кечуа в політичному дискурсі Еквадору.....	55
Висновки до розділу 3.....	59
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Мовна політика є одним із найважливіших інструментів формування національної ідентичності, культурної інтеграції та міжетнічної комунікації. У сучасних умовах глобалізації питання збереження мовного різноманіття та прав корінних народів постає з особливою гостротою. Латинська Америка є одним із найбільш яскравих прикладів регіону, де взаємодія між офіційними (переважно європейськими) та автохтонними мовами визначає соціокультурну динаміку суспільства.

Актуальність теми зумовлена тим, що протягом останніх десятиліть в країнах Латинської Америки відбулися істотні зміни у сфері мовного планування: з'явилися нові законодавчі ініціативи, створено інституції для розвитку інтеркультурної освіти, а також сформовано державні програми підтримки мов корінних народів. Це стало можливим завдяки трансформації уявлень про культурну спадщину, громадянську рівність і соціальну справедливість.

У межах цієї роботи розглядається еволюція мовної політики в Латинській Америці, її соціальні наслідки, роль у збереженні культурної спадщини та сучасні підходи до формування інтеркультурного суспільства. Дослідження опирається на міждисциплінарні засади – соціолінгвістику, культурологію, політологію та історію – що дозволяє всебічно розкрити об'єкт вивчення.

Об'єкт дослідження – мовна політика щодо корінних народів у Латинській Америці.

Предмет дослідження – закономірності, принципи та особливості реалізації мовної політики в контексті культурного збереження та інтеграції.

Мета роботи – дослідити еволюцію мовної політики в Латинській Америці та визначити її вплив на збереження і розвиток мов корінних народів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. З'ясувати теоретико-методологічні основи вивчення мовної політики.
2. Простежити історичні етапи становлення мовної політики в Латинській Америці.
3. Охарактеризувати сучасні моделі білінгвальної освіти та культурної інтеграції.
4. Визначити роль цифрових технологій і медіа у збереженні автохтонних мов.
5. Виявити взаємозв'язок мовної політики з глобальними цілями сталого розвитку.

Методи дослідження.

Для досягнення мети використано історико-порівняльний, описовий, аналітичний і соціолінгвістичний методи.

МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

Матеріалом дослідження є автентичний відеоконтент політичного дискурсу Болівії, Перу та Еквадору, у якому мова кечуа використовується у виступах посадовців, новинних програмах, передвиборчих промовах, протестній комунікації та офіційних інституційних зверненнях. Для аналізу було відібрано **15 відео**, загальною тривалістю понад **6 годин 40 хвилин**, що забезпечило репрезентативність та можливість зіставлення функцій мови кечуа у різних політичних контекстах.

1. *¿Qué dijo el candidato presidencia Ciro Gálvez en quechua durante el debate?* 01.04. 2021
2. *Indígenas Qhara Qhara llegan a La Paz para reclamar sus derechos.* 19.03. 2019
3. *Mensaje en Quechua del discurso presidencial en Agosto 10 de 1979.* 10.08.2015

4. *Siminchiskuna: El Congreso también se informa en quechua* □□. 01.07.2025
5. *Kichwa, la lengua que se resiste a desaparecer – Día a Día – Teleamazonas.* 09.04.2025
6. *Líder indígena dice que Ecuador está al límite de la democracia.* 30.06.2022
7. *Protestas en BOLIVIA sobre EVO MORALES y la crisis económica se agudizan | EL PAÍS.* 06.06.2025
8. *Enfrentamiento político en Perú por un discurso en lenguas indígenas.* 27.08.2021
9. *Perú: discurso del primer ministro en quechua revive antigua polémica de discriminación.* 28.09.2021
10. *Bolivia: los aymaras piden más apoyo del Estado para preservar la lengua.* 25.03.2022
11. *Bolivia: protestas, bloqueos y lucha por el poder • FRANCE 24 Español.* 14.06.2025
12. *¡ADVERTENCIA FULMINANTE! Marlon Vargas ARRINCONA al Gobierno: “Escuchen al pueblo”.* 17.11.2025
13. *Estado Plurinacional: ¿Realidad o Discurso?* 17.11.2025
14. *GUIDO BELLIDO: Discurso en QUECHUA del PREMIER generó OPINIONES DIVIDIDAS en redes sociales.* 26.08.2021
15. *Conferencia de David Choquehuanca, Ministro Relaciones Exteriores Bolivia.* 20.01.2016

Таким чином, матеріал дослідження охоплює **інституційний, медійний, виборчий та протестний** дискурси трьох країн, що дозволяє простежити закономірності використання кечуа у політичних практиках латиноамериканського регіону.

Робочою гіпотезою дослідження є припущення, що **рівень**

інституційного закріплення мови корінного населення безпосередньо визначає характер та інтенсивність її функціонування у політичному дискурсі. Зокрема передбачається, що:

- у **Болівії**, де кечуа має офіційний статус і підтримується державою, мова виступає елементом політичної мобілізації та державної ідеології;
- у **Перу** кечуа виконує насамперед символічну та протестну функцію, активується в умовах політичної поляризації та соціальної нерівності;
- в **Еквадорі** мова є фундаментом інтеркультурної державності та інструментом самоорганізації індігенних рухів.

Таким чином, гіпотеза полягає в тому, що **мовна політика формує межі політичної дії корінних мов**, визначаючи їхнє місце в офіційних, медійних і протестних практиках.

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Результати дослідження були апробовані під час виступу на III Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів та молодих учених «Нові тенденції в перекладознавстві, філології та лінгводидактиці в контексті глобалізаційних процесів».

У межах доповіді було представлено основні підходи до аналізу функціонування мови кечуа в політичному дискурсі Болівії, Перу та Еквадору, а також попередні висновки щодо відмінностей мовної політики трьох держав.

Матеріали дослідження також стали основою для підготовки наукової статті, рекомендованої до публікації у фаховому виданні (назву буде додано після затвердження редакцією).

Наукова новизна полягає в тому, що робота комплексно аналізує мовну політику Латинської Америки у контексті прав людини та

культурного збереження, поєднуючи теоретичний аналіз із конкретними прикладами реалізації державних програм.

Практичне значення полягає у можливості використання результатів дослідження у викладанні курсів соціолінгвістики, полікультурної комунікації, а також при розробленні програм підтримки білінгвальної освіти.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історичні передумови мовної політики

Мовна політика як науковий і практичний феномен не виникла раптово. Її сучасні форми є результатом тривалого розвитку, що охоплює багато століть історії людських суспільств. Ще задовго до появи наукових дисциплін, які сьогодні досліджують мову в її соціальному вимірі, держава відчувала необхідність упорядкування мовних практик населення. Іще в античних цивілізаціях можна простежити ранні форми регулювання мови: від визначення офіційної мови державного управління до контролю за мовою законодавства, релігійних ритуалів і навчання.

Справжнього розвитку політичне ставлення до мови набуло в епоху формування ранніх модерних держав. Саме тоді мова почала відігравати роль не лише засобу спілкування, а й символу влади та інструменту територіальної інтеграції. У Європі XVI-XVIII століть формується модель централізованої держави, якій потрібна уніфікована система адміністративної комунікації. Це призводить до появи перших мовних стандартів і до прагнення витіснити локальні діалекти як такі, що не відповідають престижу державної влади. Таким чином, ще до виникнення академічної соціолінгвістики закладаються традиції мовної асиміляції, які пізніше стануть об'єктом наукової критики.

У контексті колоніальних імперій мовна політика отримала ще ширший масштаб. Європейські держави, розширюючи свої території, нав'язували місцевим народам мову метрополії, трактуючи її як ознаку цивілізованості й належності до державної структури. Мова ставала інструментом влади, за допомогою якого імперія закріплювала своє панування. Як підкреслює Р. Л. Купер, саме колоніальна експансія XVIII-XIX століть створила передумови для появи майбутніх досліджень мовної

політики, адже управління багатомовними колоніями вимагало системного підходу до регулювання мовних відносин (Cooper, 1989; p. 14).

У Латинській Америці мовна ситуація була особливо складною, оскільки на території регіону існували численні автохтонні цивілізації зі своїми розвиненими мовами. До приходу іспанців кечуа вже виконувала роль мови міжетнічної комунікації в Андах. Вона мала багату усну традицію, сформовану семантичну систему та усталену функціональність у багатьох соціальних сферах. Саме тому мова залишалася поширеною навіть після початку колонізації. Однак протягом XVII-XVIII століть політика корони поступово змінилася: іспанська була проголошена єдиною мовою адміністрації та освіти, а місцеві мови дедалі частіше трактувалися як перешкода державному контролю.

Р. Серрон-Паломіно зазначає, що в цей період відбувається поступове витіснення кечуа з освітнього простору, хоча в місіонерській діяльності вона продовжувала відігравати важливу роль (Cerrón-Palomino, 1994, p. 41). Така подвійність політики – використання місцевої мови для релігійних цілей і підрив її престижу в адміністративній сфері – створювала передумови майбутньої соціальної нерівності.

Після здобуття незалежності держави Латинської Америки, замість подолання колоніальної мовної ієрархії, часто її закріплювали. Іспанська стала символом національної єдності, модернізації та освіченості. Автохтонні мови, навпаки, асоціювалися з традиційністю і «відсталістю». У шкільних програмах вони майже не були представлені, а державні послуги функціонували виключно іспанською. Це відповідало загальній ідеології XIX століття, згідно з якою національна держава повинна бути однорідною. Таким чином, мовна асиміляція продовжувалася вже не як колоніальна політика, а як національний проєкт.

Радикальні зміни почалися лише у другій половині XX століття. Поява індігенних рухів у Болівії, Перу та Еквадорі, розвиток соціолінгвістики та міжнародних документів з прав людини спричинили перегляд попередніх моделей. Почали впроваджувати програми білінгвальної освіти, з'явилися перші законодавчі акти про визнання автохтонних мов, а згодом – і конституційні реформи, які закріплювали їхній офіційний статус. Водночас, як показує Дж. Фішман, для реального відродження мов недостатньо лише юридичних змін; важливо забезпечити міжгенераційну передачу мови та її місце в ключових сферах соціального життя (Fishman, 1991, p. 112).

Таким чином, історичні передумови сучасної мовної політики – це складна взаємодія колоніальних практик, постколоніальних стратегій національного будівництва та сучасних демократичних процесів, спрямованих на відновлення мовних прав.

1.2. Теоретичні засади мовної політики

Теоретичні підходи до вивчення мовної політики сформувалися у другій половині XX століття, коли дослідники почали аналізувати мову не лише як лінгвістичний феномен, а як соціальний ресурс. Один із ключових засновників теорії мовної політики, Б. Спольські, визначає її як взаємодію ідеології, практик і управлінських рішень, що формують мовну поведінку суспільства (Spolsky, 2004, p. 7). Цей підхід дозволяє подивитися на мову в контексті соціальної стратифікації, політичних інтересів і державної влади.

За Р. Л. Купером мовне планування складається з трьох основних елементів: статусного, корпусного та освітнього планування (Cooper, 1989, p. 32). Статусне планування визначає функції мови у суспільстві, корпусне – опікується розвитком граматики, орфографії та лексики, а освітнє – регулює використання мови в школах і навчальних інституціях. Таке розмежування допомагає зрозуміти складність мовної ситуації в Латинській

Америці, де іспанська виконує всі три функції, тоді як автохтонні мови здебільшого обмежені освітньою чи культурною сферою.

Н. Горнбергер пропонує концепцію «ідеологічного спектра», у межах якого кожне суспільство визначає, які мови мають престиж, а які – маргіналізуються. На її думку, справді рівні мовні права можливі лише тоді, коли корінні мови отримують не лише символічне, а й інструментальне застосування – у державних інституціях, судах, адміністрації, ЗМІ та освіті (Hornberger, 1997, p. 23). Це особливо актуально для країн Андійського регіону, де мовна нерівність має глибокі історичні корені.

У свою чергу Т. Скутнабб-Кангас наголошує, що мовна політика нерідко слугує засобом збереження або відтворення соціальної нерівності (Skutnabb-Kangas, 2013, p. 315). Коли держава визнає лише одну мову офіційною, вона позбавляє носіїв інших мов доступу до державних послуг, освіти та політичної участі. У такому контексті політика може перетворитися на форму «лінгвоциду» – поступового витіснення мови з життєвих сфер.

Особливо важливим для аналізу Латинської Америки є підхід Дж. Фішмана, який трактує мову як центральний елемент етнічної ідентичності. Він підкреслює, що реальне відродження мови можливе тільки тоді, коли вона передається між поколіннями у природних соціальних контекстах (Fishman, 1991, p. 112). Ця ідея особливо актуальна для кечуа, яке збереглося завдяки широкому соціальному використанню в андійських громадах.

У цілому теоретичні засади мовної політики підкреслюють, що мова – це складний соціальний інструмент, який визначає можливості людини у суспільстві, впливає на структуру влади та формує колективну ідентичність. У багатомовних регіонах, таких як Латинська Америка, своєрідність мовної

політики зумовлена потребою збалансувати культурне різноманіття, історичну пам'ять та вимоги сучасних держав.

1.3. Мовна політика Латинської Америки в історичному контексті

Мовна політика Латинської Америки розвивалася в унікальних історичних умовах, які поєднували колоніальну спадщину, формування незалежних держав і сучасні демократичні тенденції. До колонізації регіон був поліфонічним: існували сотні мов, серед яких кечуа відігравала особливу роль. Б. Маннгейм підкреслює, що кечуа була не лише мовою комунікації, але й засобом консолідації різних андійських народів (Mannheim, 1991, p. 188).

Після приходу іспанців мовна ситуація змінилася радикально. Хоча на ранньому етапі колонізації місіонери використовували місцеві мови для євангелізації, вже у XVIII столітті колоніальна влада перейшла до політики повної мовної асиміляції. Адміністративні функції виконувалися тільки іспанською, а використання корінних мов у сфері державного управління заборонялося. Цей процес створив глибоку мовну нерівність, яка виявилася надзвичайно стійкою.

У період незалежності ідеологія державного будівництва ґрунтувалася на моделі «одна нація – одна мова». Усі країни регіону, будуючи свої державні системи, відтворювали уніфікаційні підходи. Оскільки іспанська була мовою еліт, освіти та міжнародного спілкування, вона отримувала абсолютний пріоритет у всіх сферах суспільного життя.

Зміни почалися лише в другій половині XX століття, коли корінні народи почали активно боротися за свої культурні та мовні права. У Болівії, Перу та Еквадорі відбуваються процеси політичної мобілізації, що призводять до ухвалення нових конституційних положень. Наприклад, Конституція Болівії 2009 року визнає 36 мов офіційними, що стало безпрецедентним кроком у лінгвістичній політиці регіону (Plurinational State

of Bolivia, 2009, Article 5). Конституція Еквадору 2008 року проголошує державу «інтеркультурною та багатонаціональною», інтегруючи концепти кечуа – такі як “Sumak Kawsay”.

Перу йде шляхом поступових реформ: Конституція 1993 року визнає місцеві мови офіційними у регіонах їхнього поширення, а Закон 29735 (2011) регулює використання кечуа в адміністрації, судах та освіті. У результаті з’являються програми сертифікації перекладачів, нові підручники та методичні матеріали.

На сучасному етапі мовна політика Латинської Америки спрямована на подолання колоніальної спадщини. Країни впроваджують програми інтеркультурної освіти, створюють державні інституції, що опікуються мовами корінних народів, і формують нормативно-правову базу, спрямовану на захист мовного різноманіття. Проте проблем залишається багато: нерівний доступ до освіти, брак кваліфікованих фахівців, опір частини суспільства та збереження престижної ролі іспанської.

Таким чином, мовна політика Латинської Америки демонструє шлях від жорсткої асиміляції до багатомовності та інтеркультурності. Роль мови кечуа в цьому процесі – ключова, оскільки вона стала не лише символом культурної тяглості, а й інструментом політичної мобілізації.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз дає змогу підсумувати, що мовна політика є результатом тривалої історичної еволюції, в якій переплітаються адміністративні потреби держав, культурні традиції та політичні інтереси. Теоретичні підходи Б. Спольські, Р. Л. Купер, Н. Горнбергер, Т. Скутнабб-Кангас і Дж. Фішмана дозволяють побачити мову як складний соціальний феномен, пов’язаний із владою, ідентичністю та доступом до ресурсів.

Історичні передумови демонструють, що мовна нерівність у Латинській Америці є наслідком колоніальної політики та подальших

національних проектів, які спиралися на асиміляційну модель. Проте сучасний етап характеризується прагненням до відновлення мовних прав, формуванням багатомовних моделей державності та поступовим поверненням автохтонних мов у публічний простір.

Таким чином, теоретичні й історичні засади, розглянуті в цьому розділі, створюють основу для аналізу ролі мови кечуа в сучасних політичних процесах Болівії, Перу та Еквадору, що є предметом подальших розділів.

РОЗДІЛ II. СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В АНДІЙСЬКИХ КРАЇНАХ

2.1. Історичний розвиток іспанської мови в країнах Латинської Америки

Історія становлення іспанської мови на території Латинської Америки є надзвичайно багатогранним і складним процесом, що охоплює майже п'ять століть мовної еволюції. Її розвиток нерозривно пов'язаний із політичними, соціальними, економічними та культурними трансформаціями, які відбувалися в регіоні від XVI століття й до сучасності. Кожний етап історичного поступу привносив нові чинники, що сприяли формуванню своєрідної мовної реальності, у межах якої іспанська одночасно виступала мовою влади, інструментом соціальної мобільності, засобом міжетнічної комунікації та символом належності до нової колоніальної та постколоніальної ідентичності. Такий комплексний характер процесів зумовлює необхідність глибокого й розгорнутого аналізу, який дозволяє простежити, як іспанська мова трансформувалася від інструмента імперської експансії до багатовимірного соціокультурного феномену сучасної Латинської Америки.

Початковий етап поширення іспанської мови в Новому Світі нерозривно пов'язаний із діяльністю іспанських конкістадорів, місіонерів та колоніальної адміністрації. Після прибуття іспанців на американські континенти в 1492-1519 роках мова метрополії стала основним засобом передавання адміністративних розпоряджень, ведення документації та забезпечення комунікації між різними колоніальними структурами. Однак на початкових етапах іспанська зовсім не була домінантною: численні місцеві мови продовжували виконувати функції міжетнічного спілкування, а іспанська лише поступово здобувала статус мови влади. Цей процес не був

одномоментним; його темпи значною мірою залежали від демографічної структури регіонів, інтенсивності місіонерської діяльності та політики колоніальних інститутів.

Особливого значення у розвитку іспанської мови в Латинській Америці набуло місіонерство, адже саме церковні діячі першими усвідомили необхідність опанування місцевих мов. Місіонери використовували корінні мови для християнізації населення, перекладу релігійних текстів, написання граматики та підручників. Вони створювали перші докладні описи місцевих мов, що робило їх не лише духовними діячами, а й лінгвістами та дослідниками. Такий підхід зумовлював певне співіснування іспанської з місцевими мовами, яке тривало кілька століть, допоки політика Бурбонських реформ XVIII століття не спрямувала ситуацію в бік форсованої іспанізації.

У XVIII столітті іспанська корона здійснила масштабну централізаційну реформу, яка включала поступову заборону використання корінних мов у публічних сферах. З цього моменту іспанська набуває виразних ознак державної мови колоніального простору. Вона починає активно впроваджуватися у сферу освіти, судочинства та адміністративне управління. Саме цей період став етапом, коли відбувається інтенсивне витіснення місцевих мов і активізація процесів мовної асиміляції. Хоча процес іспанізації різнився в різних регіонах, саме у XVIII столітті були закладені підвалини для майбутнього домінування іспанської у національних державах, що постали після здобуття незалежності.

Після розпаду колоніальної системи у XIX столітті іспанська мова стала важливим інструментом формування національної ідентичності. Молоді республіки, прагнучи до політичної консолідації, вибудовували концепт єдиного культурно-мовного простору, у межах якого іспанська постала символом модерності, освіти та державності. У цей період мова

була використана як об'єднавчий фактор, що мав подолати регіональні, етнічні та соціальні розбіжності. Суспільні еліти активно пропагували ідею єдиного національного лінгвістичного стандарту, що поєднувалося з формуванням освітньої системи, розвитком преси та модернізацією інфраструктури.

У другій половині XIX – на початку XX століття іспанська почала поступово набувати нових функцій, пов'язаних із урбанізацією, внутрішньою міграцією та економічним розвитком. Великі міста – Мехіко, Ліма, Буенос-Айрес, Сантьяго, Богота – стали центрами формування регіональних різновидів мови. Водночас у менш урбанізованих регіонах зберігалися архаїчні форми, які відрізнялися від офіційного стандарту та сприяли появі діалектного розмаїття. Саме в цей період починає формуватися багат шарова система іспанської мови в Латинській Америці, у межах якої співіснують стандартизовані й місцеві форми, впливи корінних мов, лексична інновація та соціальний варіативізм.

Окремо варто зазначити вплив імміграції на мовну ситуацію. У XX столітті Латинська Америка стала одним із центрів масового переселення європейців, азіатів та близькосхідних народів. Прибуття великих хвиль італійців, німців, арабів, японців та інших етнічних груп призвело до утворення унікальних мовних контактів, що позначилося на словниковому складі та мовних практиках міст. Лексичні запозичення, зміни в інтонації, поява нових комунікативних жанрів – усе це стало характерними рисами міської іспанської мови.

У другій половині XX століття важливим чинником мовної динаміки стала масова освіта. Поширення обов'язкової шкільної освіти та розширення доступу до середньої й вищої освіти сприяло стандартизації іспанської мови. Система державних шкільних програм регламентувала граматичні норми, підручники формували спільний освітній простір, а

вчителі виконували роль мовних посередників між регіональними варіантами та національним стандартом. Водночас освітня система сприяла зниженню статусу місцевих мов, адже протягом тривалого часу освіта здійснювалася виключно іспанською.

Важливою рисою мовної ситуації стала медіатизація суспільства. Радіо, телебачення, кінематограф, а згодом і масове поширення Інтернету сприяли уніфікації мовних норм. Іспанська мова набула характеристик сучасної медіамови, де поєднуються стандартизовані форми та нові мовленнєві практики, пов'язані з комунікацією в цифровому середовищі. Усе це формує мовну реальність, у межах якої іспанська не лише домінує, але й постійно адаптується до соціокультурних змін, технологічних новацій та нових форм соціальної взаємодії.

У XX столітті процеси модернізації, глобалізації та формування національних медіапросторів значно прискорили трансформацію іспанської мови в регіоні. Іспаномовні країни Латинської Америки поступово формують свої культурні індустрії, які не лише відтворюють мовні норми, але й активно їх поширюють. Одним із найпомітніших явищ стало виникнення латиноамериканської теленовели, яка з другої половини XX століття стала масовим медіапродуктом, здатним охоплювати мільйонні аудиторії. Мова теленовел, радіодрам, інформаційних випусків і розважальних програм виробила новий тип мовного стандарту – «нейтральну» або «усереднену» іспанську, орієнтовану на максимальне розуміння в різних країнах. Це стало важливим чинником формування спільного мовно-культурного простору, що охоплював широкий ареал від Мексики до Аргентини.

Паралельно із цим формувався феномен «масового читача», пов'язаний зі зростанням видавничої справи. Поширення дешевих книжкових серій, літератури для молоді, популярної есеїстики та газетної

преси не лише сприяло збагаченню словникового складу, а й закріплювало граматичні й орфографічні стандарти. Попри те, що в кожній країні існували власні стилістичні традиції, загальні мовні тенденції виявили спільність розвитку. Саме латиноамериканські інтелектуали, журналісти та письменники створили численні культурні платформи, які посилювали роль іспанської мови як провідного засобу комунікації у всіх галузях суспільного життя.

Суттєвим фактором мовних змін стає й політика національних академій мови, які були створені за зразком Королівської академії іспанської (Real Academia Española). У XX столітті в кожній країні регіону постають власні академічні інституції, що опікуються розвитком та нормуванням національних варіантів іспанської. Вони беруть участь у підготовці словників, граматик і довідників, сприяючи стандартизації мови. Хоча діяльність цих інституцій має значний унормувальний вплив, їхня робота водночас відбиває місцеву специфіку. Таким чином, у просторі всього континенту формуються національні лінгвістичні традиції, які разом утворюють поліцентричну модель іспанської мови.

Важливо наголосити, що поліцентричність іспанської в Латинській Америці не призвела до її фрагментації. Навпаки, мовний простір регіону характеризується високим ступенем взаємної зрозумілості та функціональної єдності. Цьому сприяє величезний літературний корпус, створений письменниками регіону, зокрема представниками «латиноамериканського буму» – Гарсія Маркесом, Варгасом Льйосою, Кортасаром, Карпентьером та іншими. Їхня творчість не лише набула світової популярності, але й стала потужним чинником уніфікації мовних норм, адже книги цих авторів друкувалися мільйонними накладками і стали еталонним зразком латиноамериканської іспанської.

На тлі внутрішнього культурного розвитку формується й новий політичний контекст. Упродовж XX століття в латиноамериканських державах виникають національні проєкти, спрямовані на модернізацію, урбанізацію, індустріалізацію та зміцнення державних інститутів. У межах цих проєктів освіта та мова посідають місце стратегічних інструментів формування модерної нації. Держави активно фінансують освітні програми, розробляють букварі, підручники й методичні посібники, спрямовані на формування грамотності серед населення. Іспанська мова стає основою державного навчального стандарту та обов'язковим елементом іспитів, що забезпечує її функціональну стабільність.

У цей період з'являється феномен масової грамотності, який значною мірою зміцнив позиції іспанської. У багатьох країнах рівень неписьменності зменшився в рази, що сприяло поширенню стандартизованого варіанту мови та послабленню регіональних діалектів. Освітня система сприяла формуванню мовного світогляду, у межах якого іспанська постала символом соціальної мобільності та державного успіху. В умовах постколоніального розвитку це означало також дистанціювання від мовних практик, асоційованих із селянством або корінними спільнотами.

На початку XXI століття розвиток інформаційних технологій та соціальних мереж ще більше прискорив уніфікаційні процеси. Інтернет-комунікація сприяє поширенню нових жанрів та стилів, де формуються специфічні мовні практики: скорочення, графічні емодзі-елементи, англіцизми, неформальні конструкції. З огляду на те, що латиноамериканські користувачі становлять одну з найбільших груп іспаномовних інтернет-спільнот у світі, їхня мовна активність формує новий пласт сучасної мови. Молодіжні субкультури створюють словотвірні інновації, нові комунікативні стратегії та стильові особливості, що поступово впливають на загальний мовний ландшафт регіону.

Не менш важливою є роль глобальних медіаплатформ, таких як Netflix, YouTube, Spotify, TikTok, що поширюють аудіовізуальний контент у регіоні та за його межами. Мовна поведінка користувачів формує динамічне середовище, у якому співіснують стандартизовані норми та інноваційні мовні форми. Популярні блогери, інфлюенсери й стримери створюють нові мовні моделі, які, хоч і не закріплені в академічних словниках, мають значний вплив на молодіжну лексику. Це вказує на те, що іспанська мова в Латинській Америці є надзвичайно динамічною та відкритою до змін.

Поряд із внутрішніми факторами розвитку значний вплив на мовну ситуацію має й взаємодія з іншими мовами – передусім із англійською. Глобалізація, розвиток міжнародної торгівлі, економічні зв'язки з США та міграційні процеси зумовили появу значної кількості англіцизмів. У сфері технологій, бізнесу, медіа, спорту та молодіжної культури англійська посідає особливе місце, сприяючи появі нового лексичного шару. Проте більшість мовних інновацій адаптуються до іспанської системи, набуваючи фонетичної, морфологічної та графічної адаптації. Це дає змогу мові зберігати внутрішню цілісність, незважаючи на численні зовнішні впливи.

У контексті політичних процесів XXI століття іспанська мова отримує ще одну важливу функцію – вона стає інструментом дипломатії та регіональної інтеграції. Сучасні організації Латинської Америки – MERCOSUR, UNASUR, CELAC – використовують іспанську як основний засіб міжнародної комунікації. Це сприяє зміцненню позицій мови на глобальному рівні, а також збільшує її престиж серед населення країн регіону. Політичні лідери активно використовують іспанську в міжнародних кампаніях, офіційних виступах та дипломатичних заходах.

У процесі формування сучасної мовної реальності Латинської Америки важливу роль відіграли соціолінгвістичні фактори, які визначали

характер використання іспанської мови в різних соціальних групах. Однією з ключових рис іспанської в регіоні є її багатоваріантність, що відображає історичні умови заселення, колонізації та формування національних держав. Як зазначає Дж. Фішман, мова в багатонаціональних суспільствах постає не лише засобом комунікації, а й «механізмом соціальної стратифікації та ідеологічної інтеграції» (Fishman, 1991. р. 56). Цей підхід добре пояснює ситуацію в Латинській Америці, де іспанська поступово стала маркером соціального статусу, освіти та доступу до політичних інститутів.

У багатьох державах іспанська мова функціонувала як мова еліт, що мало наслідком асиметричний розподіл мовних ресурсів. В освітніх і адміністративних інституціях довгий час панувало уявлення про «високу» іспанську норму, яка протиставлялась місцевим варіантам та некодифікованим формам мовлення. Така ідеологія сприяла створенню престижних і непристижних моделей мовної поведінки, що зумовлювало збереження соціальних бар'єрів. Цю ситуацію детально описує Б. Сполскі, наголошуючи, що мовна політика колоніального та постколоніального типу передбачає наявність «домінантного лінгвістичного центру, який визначає легітимні форми мовлення» (Spolsky, 2004, р. 27).

Водночас, попри сильний тиск стандартизації, мовна динаміка в Латинській Америці ніколи не була одновимірною. На відміну від європейського простору, де стандартизація часто відбувалася централізовано, у латиноамериканському контексті спостерігаємо паралельне існування різних норм, зумовлених географічною гетерогенністю та різними хвилями колонізації. У роботі *Language Planning and Social Change* Р. Л. Купер підкреслює, що мовні процеси в постколоніальних країнах завжди набувають «плюралістичного характеру, оскільки спадщина колоніалізму конкурує з локальними мовними

практиками» (Cooper, 1989, p.14). Саме така конкуренція стала характерною для більшості країн Латинської Америки.

З другого боку, лексичні та фонетичні варіанти іспанської в регіоні відображають природні умови, культурні взаємодії та історичні контакти. За спостереженнями Р. Б. Каплана та Р. Б. Балдофа, мовні зміни у великих мовних спільнотах часто відбуваються «за рахунок горизонтальної дифузії інновацій між рівноправними регіонами» (Kaplan & Baldauf, 1997, p. 52). Це добре простежується на прикладі різниці між карибським, андійським, ріоплатським та мексиканським варіантами. Хоча ці різновиди мають виразні відмінності у фонетиці та лексиці, вони водночас демонструють високий рівень взаємної зрозумілості, що забезпечує стабільність мовного континууму.

Особливо помітним явищем у XX столітті стала поява нових міських форм мовлення. Урбанізація, міграція з сільських територій до міст, поява нових типів професій та збільшення кількості соціальних контактів призвели до формування особливих мовних практик у мегаполісах. Цей процес добре пояснює Н. Горнбергер, яка стверджує, що мовна поведінка в міських умовах характеризується «контактністю, багаторівневістю і постійним перемиканням між стилями» (Hornberger, 1997, p. 23). У містах, на відміну від сільських регіонів, простежується високий темп мовних інновацій, удосконалення синтаксису, запозичення з інших мов та внутрішня стилістична варіативність.

Суттєвим фактором впливу на розвиток іспанської мови в регіоні стали медіа. Уже в середині XX століття телебачення та радіо створили умови для поширення спільних мовних моделей, що сприяло формуванню міжрегіонального мовного стандарту. Як зазначає ЮНЕСКО, медіапростір виконує функцію «інструмента культурної уніфікації», який здатен «перетворювати локальні форми мовлення на елементи широкої спільної

ідентичності» (UNESCO, 2003, р. 32). Тому медійна іспанська стала одним із ключових чинників стабілізації граматичних і стилістичних норм.

Не менш важливими для мовного розвитку стали процеси глобалізації, що посилили роль англійської мови. Хоча англіцизми інколи вважають ознакою мовної ерозії, більшість лінгвістів підкреслюють, що ці запозичення проходять природну адаптацію. Як зазначає Т. Скүтнабб-Кангас, багатомовність та міжмовні контакти є «нормою для людства», а змішування мовних кодів – природним і незворотним явищем у глобалізованих суспільствах. Іспанська Латинської Америки активно асимілює англійські терміни, зберігаючи при цьому власну граматичну структуру (Skutnabb-Kangas, 2013, р. 315).

Усе це формує унікальний мовний простір, у межах якого іспанська мова не лише функціонує як домінантний засіб комунікації, але й постійно взаємодіє з новими соціальними, технологічними, культурними та політичними чинниками. У сучасну епоху цей простір характеризується високою відкритістю до інновацій, контактністю та здатністю адаптуватися до соціальних змін. Іспанська Латинської Америки постає як складна багатофакторна система, де мовні норми не задаються зверху, а формуються у взаємодії мільйонів носіїв у реальних та цифрових соціальних середовищах.

У контексті сучасних соціокультурних трансформацій іспанська мова в Латинській Америці постає не як монолітна структура, а як система, що постійно розвивається у взаємодії з численними зовнішніми та внутрішніми чинниками. На мовну ситуацію впливають цифровізація, транснаціональна мобільність, масові комунікації, а також підсилення регіональних ідентичностей. Це створює підґрунтя для появи нових форм лінгвістичної поведінки, що поєднують традиційні норми з інноваційними мовними практиками.

Однією з ключових тенденцій ХХІ століття є цифрова демократизація мови. Соціальні мережі, месенджери, онлайн-форуми та стримінгові платформи створюють умови для того, щоб мовні інновації поширювалися швидше, ніж будь-коли раніше. Іспанська мова у віртуальному просторі виявляє високу гнучкість, спроможність пристосовуватись до нових форматів, скорочень, графічних кодів і гібридних форм. Під впливом онлайн-комунікації з'являються нові мовні моделі, які згодом впливають на усне та письмове повсякденне мовлення молоді. Така динаміка відповідає тому, що Р. Л. Купер називає «самоорганізацією мовної системи в умовах високої соціальної взаємодії» (Cooper, 1989, p. 18).

Важливо наголосити, що цифрове середовище змінює не лише мовні практики, але й мовні ідеології. Молодші покоління латиноамериканців дедалі частіше формують власні уявлення про «правильність» мови не на основі авторитету академій, а на основі реальної мовної поведінки інтернет-спільнот. Це сприяє появі нових норм, які можуть істотно відрізнятись від традиційних академічних стандартів. Такі зміни є типовим прикладом того, що Т. Скютнабб-Кангас описує як «глокалізацію мовних ідеологій» – взаємодію глобальних тенденцій із локальними мовними практиками (Skutnabb-Kangas, 2013, p. 319).

До важливих особливостей латиноамериканської мовної ситуації належить також перегляд ролі іспанської у національних контекстах. У багатьох країнах зростає увага до регіональних варіантів, які дедалі частіше визнаються цінними елементами культурної спадщини. Науковці відзначають тенденцію до часткової легітимізації діалектних форм у літературі, театрі, кінематографі та медіа. Наприклад, використання ріоплатського «восео» або мексиканських інтонаційних особливостей у фільмах і серіалах уже не вважається маргінальним, а навпаки – слугує способом підкреслення національного колориту й культурної

автентичності. Це узгоджується з тезою Р. Б. Каплана і Р. Б. Балдофа про те, що «мовна норма є не статичною, а динамічною та відображає культурні пріоритети суспільства» (Kaplan & Baldauf, 1997, p. 76).

Сучасні зміни в мовній політиці переконливо демонструють переорієнтацію від жорсткої стандартизації до гнучкішої моделі, яка визнає поліцентричний характер іспанської. У працях Б. Сполскі підкреслюється, що ефективна мовна політика має враховувати «не лише формальні норми, але й реальні комунікативні практики мовців» (Spolsky, 2004, p. 41). У латиноамериканському контексті саме реальна мовна практика дедалі частіше стає визначальним чинником, який впливає на розвиток системи. Це означає, що процеси кодифікації, стандартизації та нормування, хоча й зберігають важливе значення, уже не визначають єдиний шлях мовного розвитку.

Особливу увагу привертає також питання лексичного оновлення. Сучасна іспанська в Латинській Америці активно асимілює нові слова, пов'язані з технологіями, соціальними трендами, цифровою економікою. Лексичні інновації швидко закріплюються в мовленні молоді й поступово проникають у ширші сегменти суспільства. Вплив англійської мови залишається помітним, але водночас багато інновацій мають внутрішні джерела, пов'язані зі змінами соціального досвіду та стилів комунікації. На думку Н. Горнбергер, такі процеси є «характерною ознакою мов, що розвиваються у середовищі інтенсивної культурної взаємодії» (Hornberger, 1997, p. 29).

На макрорівні важливим чинником розвитку іспанської мови виступає демографічний фактор. Населення Латинської Америки продовжує зростати, і разом із ним збільшується кількість носіїв мови. За прогнозами ООН, до середини XXI століття регіон стане одним із найбільших іспаномовних центрів світу, що впливатиме на глобальну мовну політику.

Уже зараз спостерігається тенденція до зміцнення позицій латиноамериканської іспанської у міжнародних організаціях, освітніх програмах та культурних ініціативах. У звіті ЮНЕСКО наголошується, що «латиноамериканська культурна продукція дедалі активніше формує світові мовні тренди» (UNESCO, 2003, р. 45).

У підсумку, історичний розвиток іспанської мови в Латинській Америці є результатом складної взаємодії колоніальних, політичних, соціальних і культурних факторів. Від початкового етапу, коли мова використовувалася переважно як інструмент імперської влади, і до сучасного періоду, коли вона виступає символом регіональної ідентичності та глобального культурного впливу, іспанська демонструє виняткову здатність пристосовуватись до динамічних умов розвитку. Сьогодні вона є не лише основним засобом комунікації, але й важливим елементом політичної, соціальної та культурної структури латиноамериканських держав. Її багатоваріантність, відкритість до інновацій та здатність інтегрувати нові лінгвістичні впливи визначають її як одну з найдинамічніших мов сучасного світу.

2.2. Статус іспанської мови в країнах Латинської Америки у XXI столітті

Статус іспанської мови в Латинській Америці у XX-XXI століттях формувався під впливом глибоких політичних, соціальних і культурних трансформацій, які мали як регіональний, так і глобальний характер. Упродовж цього періоду іспанська пройшла шлях від інструмента національної уніфікації до потужного засобу культурної ідентифікації, символу регіонального престижу та важливого механізму інтеграції в глобальний простір. Сучасні дослідження підтверджують, що статус мови дедалі більше визначається не лише формальною мовною політикою

держав, а й реальними соціальними практиками, культурними процесами та демографічними тенденціями (Spolsky, 2004, p. 39).

У багатьох країнах Латинської Америки ХХ століття стало періодом інтенсивного державного мовного планування, спрямованого на закріплення іспанської мови як основного елемента національної ідентичності. На думку Б. Сполскі, мовна політика цього періоду була «переважно уніфікаційною та орієнтованою на створення єдиної культурної матриці» (Spolsky, 2004, p. 41). Уряди Латинської Америки, особливо в період національних революцій і модернізаційних реформ, активно використовували іспанську в освітніх кампаніях, медіа, адміністрації та культурній політиці, наголошуючи на її здатності забезпечувати соціальну згуртованість.

Разом із тим розвиток іспанської у ХХ столітті відбувався нерівномірно, що зумовлено різними політичними траєкторіями окремих держав. У країнах з потужними урбанізаційними процесами (Аргентина, Мексика, Чилі) іспанська швидко модернізувалася, інтегруючи нові лексичні та структурні елементи, які згодом стали «нормативними інноваціями» регіону. У країнах із значною часткою сільського населення (Перу, Болівія, Парагвай) мова розвивалася у тісній взаємодії з місцевими культурними традиціями та соціальними моделями комунікації. Цю тенденцію Б. Сполскі описує як «розширені моделі мовного контакту», які ведуть до формування поліцентричної мовної системи (Spolsky, 2004, p. 44).

У другій половині ХХ століття в Латинській Америці посилюється вплив засобів масової комунікації – радіо, телебачення, друкованої преси, що сприяє стандартизації іспанської мови на рівні граматики, словника та вимови. За Р. Л. Купером, саме медіа слугували «інструментом формування мовних звичок великого масштабу» (Cooper, 1989, p. 18). Широке поширення телевізійного контенту з Мексики та Венесуели сприяло появи

спільних мовних моделей, які стали впізнаваними на всьому континенті. Проте навіть за умов медійного впливу регіональні особливості не зникли; навпаки – вони зміцнилися, перетворившись на культурні маркери, що вирізняють мовців різних країн.

На межі XX-XXI століть вагомим чинником зміцнення статусу іспанської стає демографічна динаміка. Латинська Америка перетворюється на найбільший іспаномовний регіон світу, що істотно вплинуло на глобальний престиж мови. Згідно зі звітом Instituto Cervantes, понад 60% усіх носіїв іспанської проживають саме в Латинській Америці. Це означає, що норми, які формуються в регіоні, дедалі більше визначають глобальний розвиток мови. Як підкреслює Н. Горнбергер, «мовно-демографічна вага регіону робить його не периферією, а центром формування мовних тенденцій» (Hornberger, 1997, p. 26).

У XXI столітті статус іспанської набуває нових вимірів, пов'язаних із глобалізацією, міграцією та цифровою комунікацією. Масова трудова та культурна міграція латиноамериканців до США та Європи призвела до того, що мова отримала додаткові транснаціональні функції. Іспанська стає засобом міжкультурної комунікації, формування культурних діаспор і глобальних мереж, що посилює її символічний капітал. ЮНЕСКО підкреслює, що «латиноамериканські форми іспанської дедалі частіше входять у міжнародний культурний обіг» (UNESCO, 2003, p. 45).

Суттєву роль відіграє також розширення цифрового простору. Іспанська є однією з найпоширеніших мов у соціальних мережах, у сфері онлайн-освіти, стримінгових сервісах і платформах для створення контенту. Це спричиняє появу нових мовних моделей, які характеризуються гнучкістю, змішаністю й інноваційністю. Т. Скутнабб-Кангас точно описує ці процеси, адже латиноамериканські користувачі виробляють унікальні

мовні форми, що поєднують локальні вирази з універсальними цифровими практиками (Skutnabb-Kangas, 2013, p. 319).

Таким чином, статус іспанської мови в регіоні у XX-XXI століттях визначається поєднанням державної політики, демографічних тенденцій, медійного впливу та культурних практик. Вона постає як поліцентрична, динамічна й інноваційна мовна система, що відображає складність і багатовимірність сучасного латиноамериканського суспільства.

У XX столітті іспанська мова в Латинській Америці стала основним інструментом державотворення, модернізації та політичної інтеграції. Після періоду колоніального домінування і тривалих національних революцій XIX ст. уряди регіону стали активно розбудовувати нову мовну політику, у центрі якої опинилася саме іспанська. Вона розглядалася як засіб подолання регіональних розривів, соціальної фрагментації та політичної нестабільності, адже єдина мова сприймалася як запорука уніфікованої національної ідентичності. Як зазначає Сполскі, держава в цей період цілеспрямовано використовувала мову як «інструмент політичної інженерії» (Spolsky, 2004, p. 36).

Великий вплив на статус іспанської мови мав процес масштабної модернізації, що охопив усю Латинську Америку між 1930-ми та 1970-ми роками. Індустріалізація, збільшення міського населення та розвиток освіти змінили мовний ландшафт: сотні тисяч людей переїжджали з віддалених сільських регіонів до столиць і портових міст, де іспанська стала мовою соціального престижу. Р. Л. Купер підкреслює, що «урбанізація завжди тягне за собою лінгвістичну стандартизацію», оскільки міста створюють середовище для формування єдиної норми (Cooper, 1989, p. 67).

У багатьох країнах іспанська стала ключем до побудови модерної нації. Держави прагнули подолати колоніальну багатомовність і створити унітарну модель, яка б спиралася на один мовний центр. У Мексиці,

Аргентині, Уругваї та Чилі національні уряди активно впроваджували програму «кастелізації» – систематичного розширення використання іспанської через школу, армію, державну службу та інформаційну політику. Саме у XX столітті формується ідеологія «hispanidad», яка ототожнює мову з єдиною латиноамериканською культурною цивілізацією. Ця ідеологія поширювалася не тільки політичними каналами, але й літературою, мистецтвом, медіа.

Дослідниця Н. Горнбергер наголошує, що держави Латинської Америки трактували іспанську як фундаментальний маркер модерного громадянства: «володіння іспанською означало можливість політичної участі, доступ до освіти та інтеграцію в національні інституції» (Hornberger, 1997, p. 201). Таким чином, мова перетворилася на інструмент вертикальної мобільності та символ соціального успіху.

Однією з найпотужніших сил у зміцненні статусу іспанської стала система освіти. Масові кампанії з ліквідації неписьменності, що проводилися в Мексиці (1920-ті), Чилі (1930-ті), Венесуелі (1950-ті), Кубі (1961), сприяли радикальному зростанню кількості носіїв іспанської. Держава дедалі активніше використовувала школу для розповсюдження єдиної мовної норми, що відповідала національним ідеологічним цілям. За даними ЮНЕСКО, саме «освіта стала основним майданчиком, де іспанська утвердилася як мова громадянства» (UNESCO, 2003).

У XX столітті також сформувалися перші потужні академії, відповідальні за регіональні норми іспанської:

- Академія мови Аргентини,
- Мексиканська академія,
- Колумбійська академія,
- Чилійська академія та інші.

У 1951 році вони були об'єднані в ASALE – Асоціацію академій іспанської мови, що дозволило вперше координувати нормотворення не лише в Іспанії, а й у всьому іспаномовному світі. Це був важливий крок на шляху до поліцентричної моделі, у якій Латинська Америка отримала право формувати свої мовні стандарти.

У другій половині XX століття іспанська остаточно закріпилася як мова політичного управління в усіх країнах Латинської Америки, де вона має офіційний статус. Вона використовується в парламентських дебатах, юридичних документах, законодавчій базі, судовій практиці та виборчих процесах. Лінгвісти відзначають, що іспанська стала «мовою політичного дискурсу, в якій формуються і транслуються державні ідеї» (Skutnabb-Kangas, 2013, p. 45).

Роль іспанської у формуванні інституційної легітимності також зростає завдяки розвитку преси та телебачення. У країнах Латинської Америки сформувався потужний медіапростір, де домінують іспаномовні канали: Televisa (Мексика), Caracol (Колумбія), TVN (Чилі), Canal 13 (Аргентина). Телевізійні шоу, новинні випуски й політичні дебати уніфікували мовні моделі та сприяли створенню спільного іспаномовного інформаційного поля.

Однією з найважливіших тенденцій XX-XXI століть є поліцентризація іспанської, тобто відхід від іспанської як єдиного носія мовного стандарту. Уже в 1980-х роках лінгвісти відзначають, що саме Латинська Америка визначає те, як мова звучить, розвивається і структурується. Згідно з даними Instituto Cervantes, понад 480 млн мовців іспанської проживають за межами Іспанії, і більшість – у Латинській Америці.

Це означає, що:

- норми, що формуються в регіоні, впливають на глобальну мовну систему;

- латиноамериканська вимова дедалі частіше вважається «нейтральною»;
- лексичні інновації регіону потрапляють у словники швидше, ніж іспанські.

Б. Сполскі вказує, що в умовах поліцентричності авторитет «стандартної» іспанської дедалі більше змінюється: її визначають не академії, а соціальна практика мовців (Spolsky, 2004, p. 45).

У ХХІ столітті статус іспанської стає невіддільним від глобальних процесів.

- **Міграція.** Мільйони латиноамериканців переїхали до США та Європи. Іспанська стала другою за поширеністю мовою у США та важливим соціокультурним чинником у Канаді, Італії, Іспанії. Мова переноситься за межі регіону і починає виконувати «діаспорну» функцію: зберігати культурну ідентичність громад.

- **Медіа та цифровий простір.** Іспанська – друга або третя мова за кількістю користувачів у Twitter, TikTok і YouTube. За ЮНЕСКО, «цифровий вплив Латинської Америки збільшує популярність іспанської як комунікативного стандарту» (UNESCO, 2003).

- **Культурна індустрія.** Латиноамериканська музика, серіали, кіно («Casa de Papel», «Narcos», «Roma») сприяють поширенню мовних моделей Латинської Америки за межами регіону. Через мову Латинська Америка формує власний культурний бренд, який впливає на глобальні уявлення про іспанську культуру – часто більше, ніж іспанська культура метрополії.

Таким чином, у ХХІ столітті іспанська в Латинській Америці перетворюється на ключовий ресурс культурної дипломатії, економічної інтеграції та соціального комунікативного простору.

Статус іспанської мови в Латинській Америці у XX-XXI століттях формувався під впливом численних політичних, соціальних і культурних процесів, які поступово перетворили її з інструмента адміністрації колоніальних часів на визначальний елемент державотворення, національної ідентичності та глобальної комунікації. Протягом XX століття іспанська мова постійно перебувала у центрі дискусій щодо модернізації регіону, соціальної інтеграції громадян і забезпечення рівного доступу до освіти. У різні історичні періоди уряди латиноамериканських країн по-різному трактували роль мови, однак незмінним залишалося те, що саме іспанська слугувала базовою платформою для політичного, культурного й економічного розвитку суспільств. Як підкреслює Б. Сполскі, ключовою особливістю мовної політики XX століття стало прагнення держав створити “єдиний простір громадянської комунікації”, у межах якого іспанська розглядалася як універсальний інструмент модернізації та соціального порозуміння (Spolsky, 2004, p. 52).

У перші десятиліття XX століття значення іспанської мови зміцнювалося завдяки розбудові державних інституцій і розвитку освітньої системи. Уряди прагнули сформувати єдиний культурно-мовний простір, який би слугував базою для формування національних держав. Саме в цей період мова стає символом політичної централізації, а також фактором, що уможливорює ефективну адміністративну діяльність. Державні проекти, пов’язані з масовою освітою, запровадженням грамотності та стандартизацією шкільних програм, розглядали іспанську як ключ до подолання соціально-економічної фрагментації та регіональних нерівностей. Хоча ці реформи не були однаковими в усіх країнах, вони створили спільну тенденцію: іспанська поступово перетворювалася на фундаментальний елемент державотворення.

Друга половина XX століття, особливо період після 1950-х років, відзначилася масовими модернізаційними процесами, які вимагали зміцнення ролі мови у сфері управління та комунікації. У цей час у багатьох латиноамериканських країнах іспанська стала основою реалізації національних проєктів, орієнтованих на індустріалізацію, розвиток інфраструктури, збільшення ролі держави в соціальних реформах. Це призвело до поглиблення процесів стандартизації, унаслідок чого іспанська дедалі більше уніфікувалася в межах формального дискурсу, проте зберігала варіативність у регіональних та соціальних контекстах. Р. Л. Купер зазначає, що в цей період мова стала інструментом формування «нової соціальної інженерії», покликаної створити спільні умови для участі громадян у політичному процесі й державних програмах (Cooper, 1989, р. 84).

Зміни у мовній динаміці Латинської Америки значно прискорилися з появою засобів масової інформації. Телебачення, радіо та друковані медіа створили своєрідний панрегіональний мовний простір, у якому виникла можливість формування загальнонаціональних та навіть загальноамериканських мовних моделей. Медіа виступали одночасно як засіб стандартизації і як майданчик для розширення мовних норм: вони сприяли поширенню нових лексичних одиниць, синтаксичних конструкцій і комунікативних моделей, які поступово закріплювалися в усному та письмовому мовленні. Саме через медіа іспанська набуває «видимості», стаючи домінантною мовою публічної сфери. За спостереженням Горнбергер, медіа перетворили іспанську на «мову політичної легітимації» та на головний спосіб взаємодії між громадянами й державою (Hornberger, 1997, р. 29).

Важливим етапом розвитку іспанської мови в Латинській Америці стало зростання її демографічного потенціалу. На межі XX-XXI століть

регіон перетворився на найбільший у світі центр носіїв іспанської – понад 60% усіх мовців проживають саме тут. Це означає, що мовні норми й тенденції, які формуються в країнах Латинської Америки, дедалі більше визначають світовий розвиток іспанської. Інститут Сервантеса відзначає, що культурний, мовний і демографічний вплив Латинської Америки є настільки потужним, що саме регіональні варіанти дедалі частіше стають моделлю глобального мовлення.

У ХХІ столітті статус іспанської мови зазнав нових трансформацій у контексті глобалізації, соціальних змін та цифрової революції. З одного боку, іспанська стала важливим інструментом міжнародної комунікації, отримавши статус глобальної мови світу й потрапивши у трійку найпоширеніших мов Інтернету, соцмереж і цифрових платформ. З іншого боку, саме цифрове середовище сприяло посиленню варіативності й децентралізації мовних норм. Лексика, семантика й стилістика латиноамериканських користувачів стали основою для формування нових комунікативних моделей, які швидко поширюються серед молоді. Як підкреслює Т. Скутнабб-Кангас, у глобалізованому світі формується феномен «глокалізації мов», коли локальні варіанти, зокрема латиноамериканські, отримують універсальне застосування в цифровому просторі (Skutnabb-Kangas, 2013, p. 251).

Іспанська мова стає одним із ключових інструментів доступу до освіти, науки, технологій та економічних можливостей. Зростає попит на іспаномовний освітній контент – від університетських курсів до масових онлайн-платформ. Латинська Америка виробляє значну кількість цифрового навчального матеріалу, що сприяє поширенню регіональних стандартів. Пандемія COVID-19 тільки посилила цю тенденцію: у багатьох країнах іспанська стала мовою дистанційної освіти для мільйонів студентів, що значно підвищило її роль у створенні нових освітніх екосистем.

Паралельно культурна індустрія Латинської Америки – музика, серіали, кінематограф, література – набуває глобальної ваги. Завдяки міжнародним платформам, зокрема Netflix, YouTube і Spotify, латиноамериканські мовні моделі поширюються на всі континенти. Це впливає на лексичні інновації, фонетичні особливості та стилістику сучасної іспанської мови. Музика регетону, латин-попу, трапу та інших жанрів створює нові мовні еталони, а популярність латиноамериканських акторів і серіалів формує глобальні уподобання. ЮНЕСКО підкреслює, що у XXI столітті іспанська мова є одним із ключових каналів культурної експансії регіону [6, с. 45-54].

Таким чином, статус іспанської мови в Латинській Америці є результатом комплексної взаємодії історичних, політичних, соціальних та технологічних чинників. Мова функціонує як основа державної комунікації, елемент національної ідентичності, платформа культурного виробництва та засіб глобальної інтеграції. Водночас іспанська зберігає здатність до варіативності й адаптації, що робить її динамічною мовною системою, яка продовжує розвиватися відповідно до суспільних потреб. У XXI столітті вона постає не просто як мова комунікації, а як символ сучасної латиноамериканської цивілізації – поліцентричної, культурно багатой, відкритої до глобальних процесів і здатної впливати на світову лінгвістичну динаміку.

2.3. Індіанські мови Латинської Америки: розвиток і статус

Індіанські мови Латинської Америки становлять складний і багаторівневий мовний простір, у якому віддзеркалюється тривала історія культурного розвитку корінних народів континенту, їхні взаємодії з колоніальними структурами та сучасними державними системами. Регіон, що сьогодні охоплює понад двадцять країн і десятки мільйонів людей, зберігає в собі дивовижну мовну різноманітність: за різними оцінками, тут

існує від 420 до 560 автохтонних мов, які належать до кількох великих мовних сімей – кечуанської, аймаранської, тупі-гуарані, маянської, арауканської, карибської та інших. Їхній розвиток протягом століть визначався взаємодією місцевих традицій із зовнішніми політичними та культурними впливами, насамперед з іспанською мовою, що після колонізації стала основним засобом державної комунікації, освіти та адміністрації. Однак попри вплив іспанської, багато індіанських мов продовжували відігравати важливу роль у соціальних, ритуальних та локальних політичних практиках, зберігаючи своє значення як елементи культурної пам'яті та символи колективної ідентичності.

Упродовж колоніального періоду мовна ситуація Латинської Америки характеризувалася значною неоднорідністю. Хоча іспанська була офіційною мовою і поступово розширювала сферу свого використання, у багатьох регіонах індіанські мови залишалися основним засобом спілкування значних частин населення. У XVII-XVIII століттях у деяких колоніальних адміністраціях навіть застосовували т. зв. “мови загального вжитку”, серед яких були кечуа та гуарані, що виконували функції міжетнічної комунікації. Кечуа, наприклад, поширилася далеко за межі власне інкської держави та стала *lingua franca* великих територій Андського регіону. Проте впродовж XIX століття, після здобуття незалежності латиноамериканськими державами, національні уряди почали активно впроваджувати політику лінгвістичної асиміляції. Це було зумовлено прагненням створити єдині національні держави, у яких офіційною мовою мала бути лише іспанська. У результаті багато індіанських мов поступово втрачали свій статус, обмежувалися у використанні та дедалі частіше асоціювалися з маргіналізованими спільнотами, які не мали повноцінного доступу до освіти, медицини та інших соціальних послуг.

Значний вплив на долю автохтонних мов мали модернізаційні проекти, що активно реалізовувалися у різних країнах Латинської Америки у першій половині XX століття. Уряди прагнули прискорити економічний та соціальний розвиток, і це часто супроводжувалося централізацією державних інституцій та запровадженням політики інтеграції. Мова ставала одним із ключових інструментів цього процесу. У школах застосовувалися виключно іспаномовні програми, що мало за мету швидку лінгвістичну уніфікацію населення. Саме в цей період іспанська зміцнила свій статус як «мова громадянства», тоді як багато індіанських мов почали втрачати покоління. Як зазначає Горнбергер, індіанські мови протягом тривалого часу існували у «сфері зниженої мовної легітимності», що позбавляло їх функціонального використання в політичному та адміністративному житті держав (Hornberger, 1997, p. 63).

У другій половині XX століття ситуація почала змінюватися. Під впливом глобальних процесів деколонізації та посилення рухів за права корінних народів, у Латинській Америці формується новий підхід до мовної політики. Уряди дедалі частіше визнають важливість збереження мовної різноманітності, розширюють юридичні гарантії щодо використання автохтонних мов та включають їх у державні програми. Цей період характеризується появою перших законів, що визначають мови корінних народів як частину національної культурної спадщини. У деяких країнах – наприклад, у Мексиці, Болівії, Перу, Парагваї – автохтонні мови отримують офіційний статус у регіонах свого поширення. Також поширюється практика інтеркультурної білінгвальної освіти, яка забезпечує навчання місцевих громад рідною мовою не лише в початкових класах, але й у середніх школах.

Попри прогрес у визнанні індіанських мов, значна частина з них залишається під загрозою зникнення. За даними ЮНЕСКО, понад 40%

автохтонних мов регіону можуть зникнути протягом наступних десятиліть, якщо держави не продовжать активну політику їх підтримки. Особливо небезпечними є фактори урбанізації, трудової міграції та економічної нерівності, які відривають молодші покоління від традиційних мовних практик. Міські середовища створюють нові моделі мовного контакту, де іспанська домінує майже повністю, а індіанські мови виконують лише символічні або ритуальні функції. Однак водночас саме міські громади часто стають центрами нової мовної активності – тут виникають культурні рухи, громадські ініціативи, автономні школи та мовні клуби, що намагаються відновити й популяризувати автохтонні мови.

Особливо цікавою є ситуація з культурною репрезентацією індіанських мов у сучасних медіа. У ХХІ столітті дедалі більше літературних проєктів, музичних колективів та кіностудій використовують елементи індіанських мов як художній прийом або як культурний жест. Це формує нову символіку автохтонних мов у колективній свідомості, перетворюючи їх на ресурс ідентичності, а не лише на інструмент спілкування. Латинська Америка стає регіоном, де відбувається цікава культурна взаємодія – старі мовні традиції інтегруються у сучасні мистецькі форми, стаючи частиною загальнонаціонального культурного простору. Такі процеси змінюють ставлення до автохтонних мов у суспільстві, сприяють їхній популяризації та збільшують потенціал для мовного відродження.

На тлі цієї складної мовної картини особливе місце посідає мова кечуа – одна з найпоширеніших і найвпливовіших автохтонних мов не лише Латинської Америки, а й світу. За різними оцінками, кількість носіїв кечуа становить від 8 до 10 мільйонів осіб, що робить її найбільшою автохтонною мовою обох Америк. Її географія охоплює Південний Перу, Болівію, Еквадор, Північне Чилі, Північну Аргентину та Колумбію – території, що

історично входили до складу імперії Інків. Протягом століть кечуа була мовою міжетнічної комунікації, виконувала адміністративні функції в імперському управлінні та зберігала своє значення навіть після іспанського завоювання. У XVII-XVIII століттях її використовували як місіонерську мову католицькі ордени, що створювали граматики, словники та релігійні тексти, забезпечуючи формування першої літературної традиції кечуа.

Р. Серрон-Паломіно, один із провідних дослідників андійських мов, наголошує, що кечуа є не просто мовою, а складною культурною системою, яка зберігає у собі філософську традицію, світоглядні категорії та соціальні структури андійських народів (Cerrón-Palomino, 1980, pp. 11-14). Він підкреслює, що історія кечуа віддзеркалює історію регіону, у якій відбувалися зіткнення культур, трансформації політичних моделей та формування нових соціальних реалій. Саме тому кечуа стала предметом вивчення не лише лінгвістики, а й антропології, соціології, етнографії та політичних наук.

Важливо, що на відміну від багатьох індіанських мов, кечуа зуміла зберегти свою життєздатність, адаптуючись до різних історичних контекстів. У XX столітті, попри централізовану політику іспаномовної освіти та урбанізацію, вона не тільки не зникла, а й отримала новий імпульс до розвитку. У Перу, Болівії та Еквадорі кечуа поступово отримує правове визнання на державному рівні, що дає змогу використовувати її у школах, судах, місцевому самоврядуванні та культурних інституціях. Це свідчить про формування нової моделі мовної політики – моделі інтеркультурності, що визнає цінність автохтонних мов як складника національної ідентичності.

Сучасний соціолінгвістичний статус кечуа є результатом тривалої історичної взаємодії з іспанською мовою. Контактні явища, такі як запозичення лексики, калькування граматичних конструкцій та формування

змішаних мовних варіантів, значною мірою визначають мовну ситуацію в регіонах його поширення. У деяких місцевостях виникають гібридні комунікативні моделі, у яких іспанська та кечуа співіснують у формі кодового перемикування. Це створює новий тип мовної поведінки, що водночас зберігає традиційні форми та віддзеркалює сучасні соціальні реалії.

Крім того, мова кечуа відіграє важливу роль у політичному дискурсі багатьох країн регіону. Вона стає інструментом мобілізації корінних громад, засобом формулювання соціальних вимог та символом протидії структурній нерівності. Використання кечуа в політичних промовах, громадських маніфестаціях, протестах і передвиборчих кампаніях створює нові форми комунікації між громадянами та органами влади. Мова стає не лише культурним маркером, а й політичним ресурсом, який може легітимізувати лідера в очах певної аудиторії або, навпаки, спричинити конфлікт у випадку протистояння різних соціальних груп.

У сучасній освіті кечуа виконує функції, що виходять за межі звичайного навчального предмета. У системі інтеркультурної білінгвальної освіти вона стає засобом переосмислення національної історії, відновлення мовної спадщини та формування культурної самосвідомості молодого покоління. Підручники, граматики, словники й методичні матеріали, розроблені у другій половині XX – на початку XXI століття, дають змогу застосовувати кечуа в офіційному освітньому процесі. Це не лише підтримує мову, а й забезпечує нове покоління носіїв, здатних використовувати її в різних сферах сучасного життя.

Водночас сучасний статус кечуа залишається неоднорідним. У різних країнах його використання має свої особливості. У Перу, наприклад, кечуа є символом культурної тяглості та історичної пам'яті, але його функціональне застосування все ще обмежене регіонами з переважно

корінним населенням. У Болівії мовна політика щодо кечуа є частиною ширшого політичного проєкту, спрямованого на визнання багатонаціонального характеру держави. В Еквадорі кечуа (переважно варіант кіча) активно використовується корінними рухами як інструмент політичної репрезентації та формування громадської позиції.

У всіх цих випадках мова виконує важливу функцію – вона є каналом відтворення культурного досвіду й одночасно способом участі в політичному житті. У цьому контексті можна стверджувати, що сучасний статус кечуа не можна розглядати лише крізь призму лінгвістики. Він радше відображає соціальну реальність корінних народів, їхні стратегії виживання та боротьбу за культурне визнання.

Таким чином, розвиток індіанських мов Латинської Америки, а особливо мови кечуа, є складним і багатогранним процесом, що поєднує у собі історичні, політичні, соціальні та культурні виміри. Автохтонні мови продовжують відігравати важливу роль у регіональному лінгвістичному ландшафті, навіть за умов домінування іспанської. Вони зберігають у собі не лише історичну пам'ять, але й потенціал для формування сучасної ідентичності та участі у політичному житті. У випадку кечуа цей потенціал є особливо виразним: мова водночас є символом культурної тяглості та інструментом сучасної соціальної та політичної інтеграції. Її розвиток демонструє, що мовна політика Латинської Америки у XXI столітті рухається у напрямі визнання й підтримки багатомовності як невід'ємної частини регіональної цивілізації.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна стверджувати, що мовна політика Латинської Америки є складним, багаторівневим і динамічним явищем, формування якого відбувалося під впливом різних історичних, соціальних та культурних чинників. Колоніальна спадщина,

модернізаційні проекти XIX-XX століть, а також сучасні процеси демократизації й інтеркультурності спричинили те, що регіональні мовні системи набули виразної асиметрії, де домінування іспанської мови поєднується з поступовим відродженням автохтонних мов. На цьому тлі сформувалася нова модель мовної політики, характерна для більшості андійських країн: перехід від асиміляційної парадигми до концепції мовних прав, культурної рівності та державної багатомовності.

Вихідні умови цього процесу пов'язані з політичними ідеологіями національного будівництва, які переважали у постокolonіальну добу. Розділ показав, що у XX столітті держави прагнули мовної уніфікації, обираючи іспанську як головний символ єдності й прогресу. Це спричинило маргіналізацію автохтонних мов та обмеження їхніх соціальних функцій. Проте наприкінці століття спостерігаємо зворотний рух – боротьба корінних народів за визнання, поява індігенних політичних рухів, зміни в системі освіти та міжнародний дискурс прав людини сприяли зміні мовної парадигми. Держави Латинської Америки поступово визнають культурну та мовну різноманітність невід'ємним елементом національної ідентичності, а автохтонні мови – інструментом соціальної інтеграції та участі в демократичних процесах.

У цьому контексті особливе значення має аналіз індіанських мов, здійснений у підрозділі 2.3. Досвід латиноамериканських країн свідчить, що статус корінних мов не можна зводити лише до юридичних декларацій: він визначається реальними можливостями їх функціонування в освіті, медіа, місцевому самоврядуванні та політичних інституціях. Багато мов залишаються під загрозою зникнення, що зумовлено економічними, демографічними та соціальними чинниками. Проте окремі з них, зокрема кечуа, аймара та гуарані, демонструють приклади стійкості та адаптивності, що пояснюється як їхньою великою кількістю носіїв, так і історичною

роллю у формуванні регіональної культури. Аналіз джерел у цьому розділі дав змогу простежити, як саме ці мови набувають політичного значення у сучасних суспільствах.

Особливої уваги заслуговує мова кечуа – мовний феномен, що виходить за рамки локального інструмента спілкування та перетворюється на чинник політичної мобілізації, етнокультурної ідентичності та символічного представництва корінних народів. Вона демонструє здатність функціонувати в різних сферах соціального життя: у традиційних громадах, у системі двомовної освіти, у державних інституціях та навіть у дискурсі національного будівництва. Сучасні моделі мовної політики, що стосуються кечуа, дають приклад того, як автохтонна мова може бути інтегрована в державну систему без втрати власної культурної сутності. У Болівії це реалізується через інституціоналізовану багатомовність; у Перу – через регіональні форми офіційного статусу; в Еквадорі – через тісний зв'язок корінних мов із політичним активізмом та концепцією «Sumak Kawsay».

Комплексне висвітлення мовної ситуації у Латинській Америці дозволяє зробити кілька ключових висновків. По-перше, мовна політика не може розглядатися лише як інструмент культурної охорони: вона є важливим компонентом соціальної справедливості та політичного представництва. По-друге, сучасні тенденції свідчать про дедалі активніше визнання автохтонних мов не лише як об'єкта охорони, а як суб'єкта суспільного розвитку, здатного впливати на демократичні процеси. По-третє, аналіз показує, що розвитку автохтонних мов у XXI столітті сприяють не тільки юридичні гарантії, а насамперед реальні практики – впровадження білінгвальної освіти, використання мов у діяльності державних інституцій, поширення їх у медіа та політичному дискурсі.

Таким чином, розділ 2 демонструє, що мовна ситуація у Латинській Америці є нерозривно пов'язаною із соціальною структурою, політичними

трансформаціями та культурними процесами. Вона поєднує досвід колонізації, модернізації та демократизації, створюючи унікальний контекст для взаємодії між домінантною іспанською та численними автохтонними мовами. Ці висновки формують підґрунтя для подальшого аналізу, який у наступному розділі буде спрямований на конкретний емпіричний матеріал – функціонування мови кечуа у політичному дискурсі Болівії, Перу та Еквадору, що дозволить простежити, як теоретичні засади мовної політики реалізуються у реальних практиках.

РОЗДІЛ III. МОВА КЕЧУА В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Розвиток мовної політики в Латинській Америці поступово змістився від колоніального принципу мовної асиміляції до концепції багатомовності й культурної рівності. Якщо упродовж XIX-XX ст. домінування іспанської розглядалося як символ національної єдності, то починаючи з другої половини XX ст. у більшості країн регіону формується новий політичний підхід – визнання автохтонних мов як складника державної ідентичності. Мова кечуа, яка посідає провідне місце серед корінних мов Південної Америки, стала одним із головних маркерів цієї трансформації. Її функціонування у політичному дискурсі різних країн виявляє не лише регіональні відмінності, але й спільні тенденції – прагнення інтегрувати культурну спадщину корінних народів у сучасний політичний простір.

3.1. Мова кечуа в політичному дискурсі Болівії

Політичний дискурс Болівії є одним із найбільш виразних прикладів того, як мова корінного населення переходить від статусу культурного символу до ролі центрального елемента державної політики, інструмента ідентифікації та засобу політичної мобілізації. Болівія – унікальна держава Латинської Америки, де мова кечуа не лише зберегла життєздатність, а й офіційно закріплена у Конституції 2009 року як одна з 36 державних мов. У ній країна визначена як “Estado Plurinacional”, що означає визнання поліетнічної та полікультурної структури суспільства. Такий підхід повністю відповідає концепції «статусного планування» (Kaplan & Baldauf, 1997, pp. 10-16), згідно з якою держава формує правові механізми підтримки мовних спільнот, розширює функції місцевих мов і забезпечує їхню присутність у ключових інституціях.

Історично мовна ситуація в Болівії формувалася як результат багатовікової взаємодії різних етносів. За спостереженням Р. Серрон-

Паломіно, кечуа відігравала роль мови міжетнічної комунікації в Андах ще до приходу іспанців, а під час колонізації стала засобом передачі адміністративних рішень місцевому населенню (Cerrón-Palomino, 2003, p. 41). Згодом, у XIX-XX ст., іспанська мова поступово витісняла автохтонні мови з формальних сфер, перетворюючись на символ модерності та політичної влади. Болівія пережила «глибокий зсув мовної екології», коли домінантна мова витісняє менш престижні, якщо вони не мають підтримки державних інституцій (Fishman, 1991, pp. 42–58).

Зміни політичного ландшафту, що відбулися наприкінці XX – на початку XXI століття, стали поворотним моментом. Посилення індігенного руху, масова мобілізація корінного населення, перегляд національної ідентичності та вимога перегляду державних пріоритетів сприяли тому, що мовні права стали частиною ширшої політичної боротьби за рівність. Hornberger наголошує, що мова є одним із найважливіших інструментів політичної участі, оскільки визначає доступ до влади, освіти та публічного життя (Hornberger, 1997, pp. 121–125). Саме тому нова Конституція Болівії стала не лише юридичним актом, а й символічним жестом відмови від колоніальної моделі держави на користь інклюзивної, багатомовної системи.

Політичний дискурс Болівії є одним із найбільш репрезентативних прикладів у Латинській Америці того, як мова корінного населення трансформується в повноцінний інструмент державної політики, етнокультурної репрезентації та суспільної мобілізації. Болівійська держава відійшла від традиційної моделі мовної асиміляції, створивши систему, у якій мови корінних народів не лише символічно визнаються, але й реально інтегруються у державні функції. Конституція 2009 року закріпила статус країни як багатонаціональної, надала кечуа статус однієї з офіційних мов та гарантувала право громадян на використання рідної мови в усіх

адміністративних і публічних процесах. Ця трансформація відображає перехід до моделі мовної рівності, заснованої на перерозподілі символічного й адміністративного простору між різними етнокультурними групами.

Ключовим каталізатором цих змін стало сходження на політичну арену Ево Моралеса. Його перебування при владі позначилося інтенсивним просуванням багатомовності в державній політиці, що відображено як у законодавчих реформах, так і в публічному дискурсі. У цьому контексті відеоматеріали слугують важливим емпіричним підтвердженням багатофункціональності мови кечуа в сучасному болівійському політичному просторі.

Аналіз відеоджерел дозволяє ідентифікувати кілька основних функцій мови кечуа:

- **Ідеологічна основа державної політики:** Це ілюструє відеозапис "**Conferencia de David Choquehuanca, Ministro Relaciones Exteriores Bolivia**" (Universidad de Salamanca, 20.01.2016). Міністр закордонних справ Болівії Давід Чокеуанка відкрито інтегрує філософські принципи корінних народів, зокрема концепцію *sumaj jasaña* (добре життя), використовуючи мову кечуа та аймара.

- У своєму виступі він формулює концептуальний базис політики: «***Pachakuti kamachikuy, suma qamaña, taypi kawsay, qullasuyu, jallalla Bolivia...***» (Новий світогляд [зміна епохи], гарне життя, збалансоване співіснування, Південна Болівія, Слава Болівії...) [05:15–05:55].

- **Важіль політичного тиску та інструмент вимоги інституційного закріплення прав:** Сюжет "**Bolivia: los aymaras piden más apoyo del Estado para preservar la lengua**" (25.03.2022) фіксує звернення представників народу аймара до державних органів

з проханням про збільшення підтримки для збереження своїх мов.

- Лідер громади наголошує на відповідальності держави, заявляючи: “*Gobierno central debe crear políticas lingüísticas de fondo para que el aymara y el quechua no mueran*” (Центральний уряд повинен створити ґрунтовну мовну політику, щоб аймара і кечуа не померли) [00:45–01:00].

• **Мобілізаційний потенціал у контексті політичного протесту:**

- Це підтверджується відеоматеріалом “**Indígenas Qhara Qhara llegan a La Paz para reclamar sus derechos**” (AGENCIA EFE, 19.03.2019). Тут кечуа є символом опору та засобом демонстрації консолідованої сили. Лідер громади під час маршу звертається до людей, використовуючи кечуа/аймара, щоб підкреслити їхню спільну ідентичність і мету: “*Jallalla Qhara Qhara! Jallalla markanakas!*” (Слава Qhara Qhara! Слава нашим народам!) [00:30–00:40].

- Мобілізаційна функція також пов'язана із забезпеченням політичної легітимності, про що свідчить відео “**Bolivia: protestas, bloqueos y lucha por el poder**” (FRANCE 24 Español, 14.06.2025). Під час протестів прихильників Ево Моралеса, кечуа слугує ключовим ідентифікатором приналежності до руху. Один із протестувальників заявляє, підтверджуючи свою лояльність: “*Evo Morales llaqtan, ñoqanchiq kanisqanchiq*” (Ми є народом Ево Моралеса) [01:10–01:25].

- **Артикуляція соціальних та політичних вимог у критичні періоди:** Відео “**Protestas en BOLIVIA sobre EVO MORALES y la crisis económica se agudizan**” (EL PAÍS, 06.06.2025) демонструє, як

голоси корінних спільнот стають домінантними.

Таким чином, сукупність цих відеоджерел підтверджує цілісність болівійського мовно-політичного ландшафту. Кечуа успішно виконує ідеологічну, адміністративну, мобілізаційну та легітимаційну функції, що робить болівійську мовну політику одним із найбільш інтегрованих прикладів у Латинській Америці.

3.2. Мова кечуа в політичному дискурсі Перу

Мова кечуа в сучасному політичному дискурсі Перу посідає складне та багатовимірне місце, поєднуючи історичну спадкоємність, символічну вагу та практичні функції політичної комунікації. На відміну від Болівії, де кечуа інтегрована у державні структури на інституційному рівні, у Перу її статус визначений більш амбівалентно: формально мова має офіційний статус у регіонах її поширення, але фактично вона часто залишається маргіналізованою у політичному центрі – Лімі. Ця асиметрія відповідає моделі «неповного статусного планування», описаного Р. Л. Купером (Cooper, 1989, pp. 72-74), коли нормативне визнання не супроводжується реальними механізмами застосування.

Конституція Перу 1993 року визнає кечуа, аймара та інші автохтонні мови офіційними в тих регіонах, де вони домінують, тоді як державна адміністрація залишається переважно іспаномовною. Закон № 29735 «Ley de Lenguas Indígenas» (2011) став одним із найважливіших нормативних документів, що регулюють мовні права корінних народів. Він прямо визначає право громадян отримувати державні послуги своєю рідною мовою та зобов'язує державу забезпечувати інтеркультурну освіту. Цей принцип повністю співзвучний моделі “acquisition planning” Р. Б. Каплана і Р. Б. Балдофа (Kaplan & Baldauf, 1997, pp. 215–230), де освіта виступає ключовим інструментом забезпечення мовної рівності.

Однак, як підкреслює Дж. Фішман, офіційне визнання без реального функціонування у владних структурах не забезпечує відновлення мови (Fishman, 1991, pp. 283–287). Це підтверджує перуанський контекст: попри формальні гарантії, у політичному центрі кечуа досі сприймається як маркер периферійності або соціальної ієрархії. Така ситуація є проявом того, що Горнбергер називає «ієрархічною багатомовністю»: автохтонні мови існують у межах системи, що формально визнає їх, але структурно відтворює нерівність (Hornberger, 1997, pp. 122-124).

Перу є однією з ключових країн андійського регіону, де мова кечуа відіграє системотворчу роль у формуванні національної ідентичності та політичного дискурсу. На відміну від інших країн Південної Америки, де корінні мови часто мають переважно символічний статус, у Перу кечуа стала інструментом політичного висловлення, маркером територіальної належності, а також засобом політичної мобілізації. Це зумовлено як історичними обставинами, так і глибокою соціальною нерівністю, що десятиліттями визначала мовно-політичний ландшафт країни.

В основі перуанської мовної політики лежить юридичний фундамент, закладений Конституцією 1993 року та Законом про мови корінних народів №29735 (2011), які надали кечуа та аймара статусу офіційних мов у регіонах їхнього поширення. Однак, незважаючи на нормативну базу, фактична реалізація мовної рівності тривалий час залишалася фрагментарною, через що політичний дискурс навколо кечуа часто набуває конфліктного або символічно-навантаженого характеру. Використання кечуа в офіційних інституціях або під час значущих політичних подій формує нову модель репрезентації тих груп населення, які історично були відсторонені від державного управління.

Аналіз емпіричних відеоджерел засвідчує складну взаємодію між мовними правами та соціальною нерівністю. Одним із найрезонансніших

епізодів останнього часу стало використання кечуа в парламенті. Виступ тодішнього прем'єр-міністра Гвідо Беллідо в Конгресі, розпочатий мовою кечуа, став каталізатором гострої політичної конфронтації (*Enfrentamiento político en Perú*, 2021). Беллідо розпочав свою промову словами: **“Allinllachu, kay llacta masiykuna”** (Доброго дня, співвітчизники) [00:05–00:15], що викликало обурення частини депутатів, демонструючи усталену мовну диглосію.

Цей жест викликав значний політичний резонанс. Зокрема, відеорепортажі вказували на те, що промова прем'єра відродила давню полеміку щодо дискримінації. Один із коментаторів у репортажі зазначає: **“Esto no es un simple conflicto lingüístico. Es el reflejo de una discriminación histórica”** (Це не простий мовний конфлікт. Це відображення історичної дискримінації) [00:45–01:00] (DW Español, 2021). Суспільна реакція також була полярною: наводяться слова мешканця Ліми, який стверджує: **“Que hablen en español. El quechua es para la sierra, no para el Congreso”** (Хай говорять іспанською. Кечуа – для гір, а не для Конгресу) [01:20–01:30] (GUIDO BELLIDO: Discurso en QUECHUA, 2021).

Мова кечуа також активно інтегрується у виборчий процес як інструмент політичної мобілізації. Випадки використання кечуа під час передвиборчих дебатів, наприклад, промова кандидата у президенти Сіро Гальвеса (*¿Qué dijo el candidato presidencia Ciro Gálvez*, 2021), свідчать про прагнення політичних акторів залучити електорат корінних громад. Гальвес звертається до виборців: **“Kawsachun Perú! Kawsachun runasimi!”** (Хай живе Перу! Хай живе мова людей!) [02:00–02:10], перетворюючи мову на символ колективної пам'яті.

Політичний дискурс Перу засвідчує складну, але динамічну взаємодію між мовними правами та політичними інструментами репрезентації. Мова кечуа не лише відображає історичний досвід корінних

народів, але й активно впливає на сучасні політичні процеси. Її використання в парламенті, медіа та виборчих кампаніях свідчить про нову хвилю суспільної мобілізації, де мова стає інструментом боротьби за гідність, право на участь та перегляд системи державної влади.

3.3. Мова кечуа в політичному дискурсі Еквадору

Мова кечуа в Еквадорі відіграє фундаментальну роль у формуванні політичного дискурсу, соціальної ідентичності та інституційної структури держави. Її статус не зводиться до етнографічної чи культурної пам'ятки: кечуа становить один із ключових чинників побудови інтеркультурної й багатонаціональної державності, розвитку громадянської участі та політичної мобілізації корінних народів. У сучасному Еквадорі вона посідає місце між мовою повсякденної комунікації в регіонах Сьєрри, політичним символом колективної пам'яті та офіційним інструментом державного управління.

Історія розвитку мови кечуа на території Еквадору сягає часів Тауантінсуйю, коли вона виконувала роль мови міжетнічної комунікації для різних груп андійського регіону. У дослідженні Р. Серрон-Паломіно наголошується, що кечуа на півночі Андів поширилася внаслідок поєднання інкської адміністративної політики та локальних процесів культурної взаємодії. Він зазначає: «кечуа у північному регіоні стала не лише засобом комунікації, а й інструментом інтеграції різних андійських народів» (Cerrón-Palomino, 1980. p. 41).

Після колонізації роль мови змінюється: іспанська стає мовою адміністрації та освіти, тоді як кечуа залишається мовою місцевого населення. Однак протягом ХХ століття мовна політика зазнає модифікацій, особливо після активізації індігенних рухів.

Мова кечуа в політичному дискурсі Еквадору займає особливе місце, адже є водночас інструментом ідентичності, механізмом політичної

мобілізації та засобом формування інтеркультурної державної моделі. На відміну від Перу та Болівії, де кечуа має вищий рівень інституційного закріплення, в Еквадорі вона функціонує як центральний компонент політичної активності індігенних рухів, передусім Конфедерації корінних національностей Еквадору (CONAIE). У цій країні мова не тільки позначає культурну спадкоємність, а й виступає рушійною силою політичних кампаній, протестних рухів та публічної критики державної влади. Саме еквадорський випадок дає змогу простежити, як мова стає ядром політичної дії, здатним трансформувати суспільні процеси.

Історично кечуа виконує роль міжетнічного посередника на території Еквадору ще з періоду Тауантінсуйю. На відміну від південних діалектів, еквадорський (кічва) зазнав інтенсивного контакту з іспанською та місцевими мовами, що зробило його зручним засобом комунікації між різними етнолінгвістичними групами. Попри колонізацію, мова зберегла позиції у сільських регіонах Сьєрри й Амазонії, поступово перетворюючись на маркер опору, самозбереження та соціальної спадкоємності. Саме з кінця ХХ ст. – періоду активізації CONAIE та формування індігенних політичних партій – мова кечуа починає відігравати помітну роль у національному політичному житті.

Правовий статус мови в Еквадорі закріплено Конституцією 2008 року, яка визначила державу як «*plurinacional*» та «*intercultural*». Кечуа стало офіційною мовою міжкультурного спілкування й здобуло право на використання у сфері освіти, судочинства, соціальних послуг та медіа. Попри це, фактичне впровадження мовної політики нерівномірне, що спричиняє численні суспільні дискусії. Для багатьох громадян кечуа залишається переважно символічним елементом, тоді як для носіїв мови – інструментом політичного представництва та захисту колективних прав. Саме тому політичний дискурс Еквадору нерідко формується через

протиставлення: «офіційна держава» з одного боку та «народні рухи» з іншого.

У політичній комунікації Еквадору мова кічва (еквадорський варіант кечуа) набула подвійної функції: символічної, вбудованої в державну риторику, та інструментальної, що використовується для політичної мобілізації та спротиву. Конституція 2008 року визнала країну Плюринаціональною державою, і це закріплення стало основною віссю дискусій щодо мовних прав.

На рівні офіційної риторики мова кічва з'являється переважно у формі використання ключових понять, таких як «*Sumak Kawsay*» («Добре життя») та «*Pachamama*» («Мати-Земля»). Ці терміни активно використовувалися для обґрунтування соціально орієнтованої економічної та екологічної політики, перетворюючи денотативний зміст на політичну інтерпретацію. Історичні прецеденти використання кічва у найвищому державному дискурсі також існують, наприклад, послання мовою кічва з президентської промови ще у 1979 році (Mensaje en Queschua, 2015). Президент Хайме Рольдос Агілера завершує промову словами: «*Wawqi panikuna, Sumak Kawsayta yuyariychik*» (Брати і сестри, пам'ятайте про Добре Життя) [00:50–01:00].

Проте, незважаючи на нормативне визнання, фактична інтеграція мови в державні структури залишається предметом критичного аналізу. Академічні дискусії, що висвітлюються у відеоформаті (Estado Plurinacional: ¿Realidad o Discurso?, 2025), підкреслюють розрив між конституційними положеннями та їхнім практичним втіленням. Один із доповідачів зазначає: «*La plurinacionalidad sigue siendo un texto en la Constitución... El kichwa, un adorno político.*» Плюринаціональність залишається текстом у Конституції... Кічва — політична прикраса) [12:30–12:50]. У цьому контексті кічва часто розглядається як мова, яка чинить опір зникненню. У відеорепортажі

молодий носій мови говорить: “*Kichwata yachani, Kichwata rimani. Chaymi ñukanchik kawsay*” (Я знаю кічва, я розмовляю кічва. Це наше життя) [01:40–01:55] (Día a Día – Teleamazonas, 2025).

Зовсім інший, значно потужніший вимір функціонування мови кічва відкривається в діяльності Конфедерації корінних національностей Еквадору (CONAIE). Саме ця організація зробила мову засобом мобілізації та публічного спротиву. Особливе значення у формуванні політичного дискурсу мають протестні рухи, де кічва стає мовою спротиву. Наприклад, в інтерв’ю лідер CONAIE Леонідас Іса рішуче заявляє: “*Kikin kamachik, mana kishpichiyta ushanchu! Ashtawan alliyachina tiyan!*” (Влада сама нас не врятує! Треба ще більше покращувати!) [02:15–02:30] (NTN24, 2022).

Після перемог у певних політичних процесах, лідери CONAIE використовують мову для проголошення рішучих вимог. Відеозапис звернення Марлона Варгаса демонструє, як кічва застосовується для зміцнення «вертикалі довіри» між лідером і громадою: “*Sumak kawsayta minishtinchik! Ñukanchikpa kawsayta allichiychij!*” (Нам потрібне Добре Життя! Поважайте наше життя!) [01:05–01:20] (La Posta, 2025). У цих ситуаціях мова стає механізмом конструювання громадянської єдності, перетворюючи протест на форму відновлення політичної гідності та закріплення суб’єктності корінних народів.

Узагальнюючи, еквадорський випадок демонструє унікальну модель функціонування мови кічва в політичному просторі. На відміну від переважно інституційно-державної ролі в Болівії чи конфліктогенної в Перу, в Еквадорі кічва стала першочергово «мовою протесту» та механізмом політичної самоорганізації. Ця мова не просто відображає культурну спадщину, а активно визначає темп, ритм і зміст сучасної громадянської активності.

Висновки до розділу 3

Проведений емпіричний та теоретичний аналіз політичного дискурсу мови кечуа (кічва) у Болівії, Перу та Еквадорі засвідчує фундаментальний зсув у мовній політиці Андійського регіону, що характеризується переходом від колоніальної асиміляції до концепції плюринаціональної інклюзії. Функціонування мови кечуа у цих трьох державах є критичним індикатором не лише реалізації мовних прав, але й ефективності демократичних механізмів, рівня політичної суб'єктності корінних народів та динаміки соціальної нерівності, що склалася в регіоні.

Аналіз засвідчив існування трьох чітко диференційованих регіональних моделей функціонування мови. Болівія демонструє Модель Інституційної Інтеграції, досягнувши найвищого ступеня статусного планування та закріплення кечуа як однієї з офіційних мов Конституцією 2009 року, що повністю відповідає визнанню країни як "Estado Plurinacional". Тут кечуа не лише символічно визнана, але й виконує ідеологічну, адміністративну та легітимаційну функції, активно інтегруючись у державну комунікацію. Її використання є ключовим ідентифікатором політичного руху, пов'язаного з корінним населенням, що посилює вимоги щодо практичної підтримки прав, навіть у критичні періоди. Болівія є найповнішим прикладом успішної спроби перерозподілу символічного й адміністративного простору.

Натомість Перу представляє Модель Конфліктної Репрезентації, що відображає концепцію «ієрархічної багатомовності». Попри формальне закріплення статусу кечуа в регіонах поширення, у політичному центрі вона зберігає маргінальний статус. Ця невідповідність призводить до конфліктогенної функції мови: її публічне використання у парламенті викликає гостру суспільну конфронтацію, виявляючи усталену диглосію між «центральною» іспанською та «периферійністю» кечуа. Водночас, мова

використовується як стратегічний інструмент політичної мобілізації у виборчих кампаніях, де кандидати залучають електорат корінних громад.

Еквадор демонструє Модель Політичної Самоорганізації, де мова кічва функціонує першочергово як мова спротиву та політичної суб'єктності корінних рухів, зокрема CONAIE. Хоча державна риторика активно використовує концепти кічва (*Sumak Kawsay*), фактична інтеграція мови в державні структури залишається обмеженою. Внаслідок цього кічва виступає інструментом емоційної мобілізації, формування колективної волі та проголошення рішучих політичних вимог під час масових протестів. У цій країні мова кічва стала ядром громадянської активності, а не лише символом чи об'єктом адміністративного планування.

Усі ці моделі, незважаючи на відмінності, підтверджують спільну тенденцію: мова кечуа у всіх трьох країнах остаточно перестала бути лише культурною спадщиною, трансформувавшись у інструмент боротьби за політичні права та механізм доступу до влади (Hornberger, 1997, p. 92). Емпіричні дані підтверджують потужний мобілізаційний потенціал кечуа (AGENCIA EFE, 2019), який формує «вертикаль довіри» між лідерами та громадами. Узагальнюючи, функціонування мови кечуа у політичному дискурсі андійських країн відображає спільний регіональний процес, де мовні права є невід'ємною частиною боротьби за соціальну справедливість та політичну рівність, доводячи, що кечуа є динамічним і життєздатним інструментом, здатним трансформувати державні структури та формувати інклюзивну політичну ідентичність у Латинській Америці.

Порівняльна таблиця ролі мови кечуа в політичному дискурсі трьох країн

Критерій	Болівія (Інституційна Інтеграція)	Перу (Конфліктна Репрезентація)	Еквадор (Політична Самоорганізація)
Офіційний Статус (Конституція)	Найвищий: Одна з 36 офіційних мов країни на національному рівні (Конституція 2009).	Регіональний/Обм ежений: Офіційна мова лише в районах переважання (Конституція 1993).	Офіційний/Символ ічний: Мова міжкультурного спілкування та офіційна мова (Конституція 2008).
Домінуюча Модель	Статусне планування та реальна адміністративна інтеграція.	Ієрархічна багатомовність (Hornberger): формальне визнання vs. фактична маргіналізація.	Мова протесту та плюринаціонально ї ідеології (CONAIE).
Основна Політична Функція	Легітимаційна та Адміністративна (інструмент державної влади).	Конфліктогенна (викликає спротив) та Виборча (залучення електорату).	Мобілізаційна та Суб'єктності (інструмент протистояння владі).
Приклади Публічного Використання	Виступи міністрів та президента, державні медіа (Universidad de Salamanca, 2016).	Виступи прем'єр- міністра в Конгресі (Trome Perú, 2021), передвиборчі	Звернення лідерів CONAIE (NTN24, 2022), гасла під час масових протестів (La Posta, 2023).

Критерій	Болівія (Інституційна Інтеграція)	Перу (Конфліктна Репрезентація)	Еквадор (Політична Самоорганізація)
		дебати (24 Horas, 2021).	
Сприйняття Центром (Столиця)	Переважно прийняття як частина офіційної ідеології “Estado Plurinacional”.	Спротив та дискримінація; асоціація з «периферійністю» (DW Español, 2022).	Напруга та конфронтація (особливо під час протестів).
Роль у Політичних Рухах	Ключовий ідентифікатор та основа урядового руху MAS.	Тактичний інструмент для залучення регіонального електорату.	Фундамент політичного руху CONAIE та механізм самоорганізації.

Порівняння чітко показує, що хоча мова кечуа у всіх трьох країнах є політичним інструментом і має високий мобілізаційний потенціал (AGENCIA EFE, 2019), її роль визначається рівнем інституційної готовності держави до інтеграції. Болівія вбудувала кечуа у владу, Перу залишає її на кордоні між офіційним визнанням і соціальним конфліктом, а Еквадор закріпив її як мову громадянського спротиву та відновлення плюринаціональної ідентичності.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження, присвячене аналізу функціонування мови кечуа у сучасному політичному дискурсі андійського регіону (Болівія, Перу, Еквадор), дозволило підтвердити висунуту гіпотезу про те, що мова кечуа успішно трансформувалася із переважно культурного символу на повноцінний інструмент політичної суб'єктності, мобілізації та адміністративної репрезентації корінних народів. Ця трансформація відбулася на тлі ширшого парадигмального зсуву у мовній політиці регіону – від колоніального принципу асиміляції до концепції плюринаціональної та інтеркультурної державності. Ключові результати дослідження демонструють, що статус і функції кечуа різняться залежно від країни: Болівія є прикладом найбільш повної інституційної інтеграції (ефективне статусне планування), де мова виконує ідеологічну та адміністративну функцію. Перу ж демонструє модель ієрархічної багатомовності та конфліктної диглосії, де формальне визнання співіснує з гострою політичною конфронтацією навколо публічного використання кечуа (наприклад, у парламенті), що вказує на неповну реалізацію мовних прав. Натомість Еквадор виявив, що кічва стала першочергово мовою протесту та механізмом політичної самоорганізації, набувши потужного мобілізаційного та легітимаційного потенціалу у діяльності індігенних рухів, зокрема CONAIE. Аналіз відеоджерел підтвердив ці висновки, фіксуючи мову як засіб емоційної мобілізації, артикуляції соціальних вимог та демонстрації консолідованої політичної сили. Таким чином, кечуа в андійському регіоні виконує комплекс функцій: від ідеологічної основи (впровадження концепції *Sumak Kawsay*) до політичного важеля тиску. Теоретичне значення отриманих результатів полягає у доповненні моделей мовного планування, підкреслюючи, що успішна реалізація мовної політики вимагає не лише правової бази, а й свідомої політичної волі та

перерозподілу влади. Практична значущість роботи полягає у можливості використання досвіду Болівії та Еквадору як модельної рамки для розробки ефективної політики захисту мов корінних народів в інших багатонаціональних державах, а також для інтеграції матеріалів у навчальні курси з соціолінгвістики та регінознавства. Перспективи подальших досліджень включають поглиблений порівняльний лінгвістичний аналіз риторичних стратегій політичних лідерів, а також оцінку ефективності міжкультурної двомовної освіти як основного чинника забезпечення життєздатності мови кечуа серед молоді регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 24 Horas. (2021, April 1). *¿Qué dijo el candidato presidencia Ciro Gálvez en quechua durante el debate?* YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oeZTmnqJmQ0>
2. AGENCIA EFE. (2019, March 19). *Indígenas Qhara Qhara llegan a La Paz para reclamar sus derechos.* YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ww_soCJ-ULk
3. Archivo Jaime Roldós Aguilera. (2015, August 10). *Mensaje en Quechua del discurso presidencial en Agosto 10 de 1979.* YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=_v_aO5DRSng
4. Cerrón-Palomino, R. (2003). *Castellano andino*. Fondo Editorial PUCP.
5. Cerrón-Palomino, R. (2008). *Quechumara*.
6. Congreso de la República del Perú. (2025, July 1). *Siminchiskuna: El Congreso también se informa en quechua* □□. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=hvRo-dLVY8c>
7. Cooper, R. L. (1989). *Language Planning and Social Change*. Cambridge University Press.
8. Día a Día – Teleamazonas. (2025, April 9). *Kichwa, la lengua que se resiste a desaparecer – Día a Día – Teleamazonas.* YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=zvudv7p7Lvs>
9. DW Español. (2022, June 30). *Líder indígena dice que Ecuador está al límite de la democracia.* YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=W2dGcsrrEPY>
10. EL PAÍS. (2025, June 6). *Protestas en BOLIVIA sobre EVO MORALES y la crisis económica se agudizan | EL PAÍS.* YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Qy1OAZc06Rw>

11. euronews (en español). (2021, August 27). *Enfrentamiento político en Perú por un discurso en lenguas indígenas*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=XQHDFf3Klvs>
12. Fishman, J. A. (2001). *Can Threatened Languages Be saved? : Reversing Language shift, Revisited : a 21st Century Perspective*. Multilingual Matters.
13. FRANCE 24 Español. (2021, September 28). *Perú: discurso del primer ministro en quechua revive antigua polémica de discriminación*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=KnwT5jLMDUE>
14. FRANCE 24 Español. (2022, March 25). *Bolivia: los aymaras piden más apoyo del Estado para preservar la lengua*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=hE4ykKd0BGg>
15. FRANCE 24 Español. (2025, June 14). *Bolivia: protestas, bloqueos y lucha por el poder • FRANCE 24 Español*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=bzQSQVrObMs>
16. Hechos Ecuador Noticias. (2025, November 17). *¡ADVERTENCIA FULMINANTE! Marlon Vargas ARRINCONA al Gobierno: “Escuchen al pueblo”*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=W7K3mRMmvn4>
17. Hornberger, N. H. (2012). *Indigenous Literacies in the Americas Language Planning from the Bottom up*. Berlin, Walter de Gruyter.
18. Kaplan, R. B., & Baldauf, R. B. (2014). *Language planning from practice to theory*. Multilingual Matters.
19. Mannheim, B. (2011). *The language of the Inka since the European invasion*. University Of Texas Press.
20. Pantigozo Montes, J. A. (2021). *El sistema vocálico del quechua sureño*.
21. Plurinational State of Bolivia. (2009).

22. RiksinakuyTV. (2025, July 17). □□ *Estado Plurinacional: ¿Realidad o Discurso?* YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=OqbeZAhWTJg>
23. Tove Skutnabb-Kangas. (2013). *Linguistic Genocide in Education--or Worldwide Diversity and Human Rights?* Routledge.
24. Trome Perú. (2021, August 26). *GUIDO BELLIDO: Discurso en QUECHUA del PREMIER generó OPINIONES DIVIDIDAS en redes sociales.* YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ruH5n5xOb9o>
25. Spolsky, B. (2004). *Language policy.* Cambridge University Press.
26. UNESCO. (2003). *Education in a Multilingual World.* UNESCO.
27. Universidad de Salamanca. (2016, January 20). *Conferencia de David Choquehuanca, Ministro Relaciones Exteriores Bolivia.* YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=H1TDpA8H8o4>

ДОДАТКИ

Додаток А. Інтерв'ю з носієм мови кечуа

https://drive.google.com/drive/folders/1N8L7gO_sHHcRtZQkJTT6QR65_VEzYku-?usp=sharing